Контрольный экземпляр

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лаккхехьарча Советан Министрийн Советан орган

(«СВЕТ»)

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 114 (4883). | ЕРА, 23 сентябрь, 1971 шу. | Мах 2 кап. | Газет арадуьйлу 1923 шера дуьйна

Сийлахь-боккхача Октябра сийна

КХАШКАРА ГУЙРАН БАЛХАШ

Укх шера 20 сентябрь тIаккхочуш республикехь 10,5 эзар гектара тIера гидуьргаш чуйийхий механизатораша. ДIайийначу ерригчех 56 процент я иза. ХIора гектара тIера чуэцна гидуьргаш 9,5 центнерана кхоач. ДIадахача шеран дуккхаъ хул уж.

Кхьча районашца ийсхича дукха лаккхагIа ба Гудермеса, Сунженски, Шьаьла районий боккхашка чуэца гидуьргий хьуйкьам. Чуэцнит латт хIаьа хьажжIаш а. Ялата лаьркIа 1916 гектара тIера чуйийна хьаннай уж.

ХьатIаккхьачий шекара свекла чуэцна ха а. ТIатеIIа шекара свекла чуэцаш ба кьахьегамхой. Республика дIайийначу ерригача 7205 гектарах 1580 гектара тIера чуйийна хьнахай.

1971 шера 20 сентябре кхаччалца республикехь шекара свекла гидуьргаш чуэцарх йола СВОДКА

(плана кхочушьяра проценташ)

	Шекара свекла	Гидуьргаш
Ачхой - Мартана	38	42
Грозненски	37	85
Гудермесски	31	82
МалгIабика	—	46
Надтеречни	—	74
Наьсаран	—	36
Наурски	—	100
Ножай-Юртa	—	92
Сунженски	—	47
Урус-Мартана	16	61
Шаьла	17	44
Шелковской	—	100
Республике гIолла	23	58
ДIадахача шера 21 сентябре хиннад	27	78
МСХ колхозашкой совхозашкой	22	54
«Грозводо» объединена	—	90
«Консервплодоовощ» объединене	—	15

ЯХЬЕ ХЬАЛХА ЛАТТАРАШ

«Новосельский» цIе йолчу совхоза кьахьегамхоша укх шера чуэца езаш ю 2460 тонн баьццадарийн, 1976 тонн соьмийн. Кердо хьуйкьам чуэца болабелла. Цул дика хIун ду а ца бахха а массово-политически мероприятий а планаш оттайир совхозе. Дика чуэцаш латт керла хьуйкьам.

115 процент кхочушьйина совхозо баьццадарийн план, планехь 2460 тонн йолчу, 2850 тонн яьккхий кьахьегамхоша хIинналехьа.

Дика толамаш даьхьад С. Татаршвилин К. Хашакиевин бригадаша. Моша горошек чуэцара план 146 процент, перцаш яхара план 112 процент, помидораш чуэцара план 90 процент кхочушьйина хIара бригада хIинналехьа. Помидораш дIахо а чуэцаш латт. Из хьуйкьам чуэцача кьаьстта дика кьахьегарца белгалбаьккхаб коммунистически кьахьегама ударникаш Хайхороева Тоссари, Мержоева Лида, Мерзоева Вера, кхибарш. ТIехкхочашьйина планаш соьмий даараш лелачадча цхьоалагIчех шоллагIчех бригадаша а.

План 615 тонн йолчу 917 тонн сом дIачубеннаб пачхьалкхента цхьоалагIча бригада, хIаьта шоллагIча бригада 800 тонн сом беккхаб.

Бригадаша тIайийна социалистически декхараш кхочашдеча хьинар иа кхоьеш кьахьег Чапханов Хьасана, Гепаева Маддана, Волкогонова Надеждас, Хатуева Совдата, Муртазова Марияс, иштта кхьчар а. Цудухьа цхьаьаш кхочашье вIаштIехьдоал. Вьцийн соьмийн даараш лелачрашта доккха новкъостал ду коммуниста шофера Чагарбиев Николайс, тракториста Дзейтов Даудa, слесара Межидов Халима. Кхашкара балхаш деча шоллара хьохахь тел коммунисташа. Масала, алат чуэцача хала шоей професси хийда а хийна комбайнаш тIа болх бе бахар коммунисташ Гойдуханов Вала, Магомедов Салман. Царна яхье а баьа кьахьйагар массана а. Цудухьа схьая цIеиел чуйица даьхьар алат. План 20 центнер йолчу хIара гектара тIера чуйийцар 29 центнер. ХIанз совхоза кьахьегамхой тIатеIIа соьмий, баьццадарий бешамашна балхаш деш ба. ТIайийна дикха социалистически декхараш дизза кхочашдергда.

Н. ЗЕНЦОВА,

Ачхой - Мартана районера «Новосельский» совхоза куьйгалхочуьнгара экономист.

[illegible]

МалгIабекерча межкъаьтакхоь кагинна сиг кац Лучко Петр Васильевичан цу боьзаьш цуьн сий ца даьц. Бlаьш километраш трубопроводаш йоккхча даккьа ловцаш хинна из, 25 шу соьгIа ха а «Малгобекнефть» НГДУ гIиштлон-монтажни участка слесаралла - монтажникалла цо болх бу. Цу шерашна йоккха балха опыт IоаьIй цо, цудухьа вIаштIехьдоал цуьн сменни нормаш 125 процент кхочашъе. Общественни балха тIа а хьинаре дакъа лоац цо. Из ва цу участки дикагIволь агитатор, партийни бюро член. Участка болхлошта юкъе эгаре хьалхарчарца коммунистически кхьахьегама ударник яха сийлен цIи яьккхай цо.

Иштта дика кьахьегаш цо доьзача толамий дакхо мах баьб.

ДIадахача шера цуйна орден «За доблестный труд» яха Ленински Юбилейни медаль. БархIалгIча пятилетка гIа дика кьахьегама толамаш декерах Петр Васильевича еннай Кьахьегама ЦIена Байракха орден. Шоей вокхагIволча производственникагара хьохаш эцаш хьинаре кьахьегаш ба слесарь Мадов Осман, сварщик Манонин Василий, кхьбараш. ХIанз Сийлахь - боккхача Октябра сийна кьахьегама вахта эттаб уж.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) боль беш ба слесарь О. Мадов, П. Лучко, сварщик В. Манонин.

А. [illegible] сурт.

ДЕКХАРЕХ ПОАРХIАБУ

Октябра доагIача цIей сийна кьахьегама вахта эттача Старогрозненски буруш тохара управлене бригадашта юкъе хьалха латтачарех я буруьдетта мастер Заурный Михаил керте латта бригада. Цо буруш тохача № 1 йолча «Минеральная» яхача скважинана 5560 метр буруш тоха деза. 20 сентябрь тIаккхочаш скважинана тоха буруш 4723 метр кIоаргденнад. Цу дийнахь ийс бетта план тIаккхочаш а еш, Октябра бетта чотах тоха буруш 200 метр дилар.

* * *

Грозненски тоххьма буруш тохача управление бригадашта юкъе эрхача социалистически яхье хьалхара моттиг дIалецаш буруьдетта мастер Ситников Иван керте латтаца бригада. БIарча шера ударни кьаьхьега кхача денэзад болх беча бригада 20 сентябре кхочашьйинаб буруш тохара итт бетта план. Чоалхамерча буруш тохара хьалхамка укх шера теха буруш 2182 метр и, из хул планехьа лаьрхIачул 542 метр дукхагIа. Уж толамаш доалача белгалбаьннa дика кьахьийтад буруьдеттараша Атаев Махьмада, Киреев Ивана.

М. ЛЕВИН.

ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Сийлахь - боккхача Октябре 54 шу дузача доагIача цIайна сийлонца нийсьйехара доккхий социалистически декхараш тIайийцад Карабулакски буруш тохара баьхьий управление буруьдеттараша. Ира дукхача бригадашта юкъе хьалха латт буруьдетта мастер Гайворонский Федор Даниилович керте латта бригада. Управлене буруьдеттача бригадашта юкъе эгара хьалха, 20 сентябре кхочашьяьй цо буруш тохара пятилетка хьалхарча шера план. Укх шера бригадо дерриге теха дезаш хинна буруш 1465 метр яр. ХIаьта цо хIинзалехьа чоалхамерча геологически кьалоашка Замаьнкулерча № 78 йолча скважинана теха буруш 1470 метр яр. Из кьахьегамo толам а боккхаш проектагIа цу скважинана теха лаьрхIа хинна 3800 метр буруш хIанз теха йьнний из бригада. НорегIдаьннача кхоачам ца беча бригада дIадолаьдaд эксплуатацига кхолла ла IочуIххийтара болхаш а. Цул тIехьагIа бригадерча буруьдеттараша тохларгьа ваннанна. Октябра цIей тIаккхачалехьа йоккха моттигаьа кIовг тоххийта лоакхI цар. Из да цар доагIача дикха хиний кьахьегама соагIат.

А. БАКАЛЮК,

тха штате воаца корр.

ХЬИНАР АЙДЕННА

Пятилетка хьалхарча шера план Октябре цIей сийна тIайийца социалистически декхараш хаьай хьалха кхочашдара хьинар айдена кьахьег Новогрозненски межкъаьтта чаккхдоаччe завода дукхача установкай, цехий коллективаша. Царна юкъе хьалха латтачарех я А. Г. Атаруковн, П. И. Румянцевн керте латтача шоллагIчех кхоалагIчех цехий коллективаш. Хамал ши кIира хьалха кхочашьйина цар межкъаьтта продукци араяцара ийс бетта план. Церан дукха тIехьвоссаш ю А. А. Колесникова куьйгалдеча цхьоалагIча цеха коллектив а. Ийс бетта план 18-ча сентябре кхочашьйина цо.

Э. ДОШУХАНОВА.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬО ТОЛАМАШ ДОАХ

Шелковской района «Коминтерн» колхоза партийни организаце иа хаддаш теркам тIадоаттабу кьахьегамхошта юкъера социалистически яхь дикагIа вIаштIехьъяккхара.

Кердача пятилетка укх хьалхарча шера социалистически декхараш тIайийцаб колхозо моттий хIара-колхозалочо а.

Тха балхе юкъе дика цIраьааш а хиина хIинттадаьхьа [illegible] соберанешка юкъар, массанна а хоаш тайкаб. Цу хьайгрийна бригадашка, фермашка дIа а чоаш [illegible], правлене [illegible] хьийтта заседаниешта. [illegible] баьккараша соьмийца санаторно-курортни путевкаш [illegible] хемеш хьовкеш колхоза правленега юхе [illegible] байраки айо. Дукхаьа укх шера 32 сага туристически путевкаш айир оьха. Царна юкъе ба комбайнераш В. Федин, Ю. Бадин, механизатораш С. Сатвалов, П. Сайко, кхибараш. 17 сага санаторно - курортни путевкаш еннай, иштта кхIуштa Д. Турлаева, Т. Эльдерханова, комсомолелехо Л. Любовайна, шофера П. Штепсна.

Дика традица а хиина хIинттад колхозе доаркий, майуа механизаторий денош дIайкхьа ца гIуйна. Цу денощка ахе хотбоккьа [illegible] юуш, кьахьегамхой цIей а хие дIйоттa яз да.

Массехк масей доалдае беши ба са колхоза кьахьегамхоша доакхача толамий. Доакхар IамиеIош Г. Зыргова, У. Хашаханова кулгIалдаш юхь ясло я тха. [illegible] коллективаша дол дикха [illegible] 5000 тонн йол IелатIье, тIадакIа 4000 тонн хила езача. ХIанз [illegible] тонн йох IалатIьа баьнаьб уж. Кхетадеш да, из толам баккха керттерча даькъе звенашта юкъе лелача социалистически яхьа вIаштIехьдоаллa тила.

Планал соагIа IаьаьIанна беххьна хьалдола доакъар а. Иштта 1972 тонн сенаж, 10600 тонн силос, 3200 тонн баццa дика чохьалгIа кийчдеш ца хина 380 тонн витаминни баьца хьоаp a IалашдаьI боахаме.

Шоац тIайийца социалистически декхараш тIехкхочашдаьа тха иа леладераша а. ХIора устагIанна тIеха 7,7 килограмм тха хааькхед цар, хIаьта хIора бIаь жийна тIехьара 120 Iаьхар а хьакхоьстабаьб. Кьаьстта белгалбаьлла ю И. Шарипова кулгалду коммунистически кьахьегама бригада. ХIара бIаь жийна тIехьара 139 Iаьхар хьакхоьстабе вIаштIехьдаьлар цар.

ХIанз КПСС Центральни Комитето социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга дIахо а тоадара ба Социа IомабеIш ба тха колхозхой. Из IомабеIш кьахьегамхошта гучадоах балха юкъе нийслу кхоачамбоацараш. Масала, тракториста С. Попова гучадаьхар запасной оатхалашта учет лелаеш нийслу кхоачамбоацараш, хIаьта пятилетке запасной оатхалаш, доагора - смазочни материалаш кхоара шийх йоаь счет хьа а йийлар. Коммуниста Г. Зыетова йоаш деннад шийх тракторaца болх беш хIара ден норма 125—130 процент кхочашье, хIаьта дерригача пхе шера тракторa капитальни ремонт а ца еш болх бе.

Теркам тIаоаьаш предложени еннай коммуниста, Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни механизатора Л. Нутаева. Цо йолх «опыт болча механизатораша шефски гIо де деза кьоанна механизатораша. Воахаме IалашIкетта бокха пайда баргбе ветераваша кaтерхоашта шоай опыт хIийоалийтарe».

Иштта шоай резерваш тахка а тидэ карда социалистически декхараш тIайийцад колхоза хьайбаш лелaдераша а. Шера планасIа 1160 тонн шура йоккха декхарийла я колхоз. Из декхар 7 ноябрь тIаккхоачалц кхочашдe доаш дехьад цар, хIаьта хулх доаххара план хIанзале тIехккхочашьяьй. План 523 тонн йолча хIанзале 526 тонн дехкад из пачхьалкхента.

Цу тайпара толамаш даьхал кхаш лелaдераша а. 450 тоннана метта 800 тонн ялат дохкаб колхозо пачхьалкхента. ХIанз шоашта хьалхашка латтa керттера декхар — гуйрахь дIаюв культураш лоацача хана дIаер — кхочашдеш ба уж.

Н. ЮШКОВ,

Шелковской района «Коминтерн» колхоза парткома секретарь.

ОКТЯБРА БЕТТА ЧОТАХ

Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце 54 шу кхузача даьха кьахьегама соагIат кийчдара доккхий декхараш тIайийцад Грозненски химически комбината коллектив. Уж тохамца кхочашдара шорра социалистически яхь йоаржайча комбината цехий химикаша бизза пайда ийбу шоай торонех. Цудукъе денгара денга лаккхагIа хул цар доаха кьахьегама толамаш. Товарни продукци араяцара ийс бетта план кхочашъяра графикал пхи дй хьалха хьайоагIа комбината коллектив. Социалистически яхье яьнача цехий коллективашта юкъе хьалхара моттиг аькхай З. Х. Чингариева кулгалдеча цеха болхлоша. ХIанз Октябра кхоалагIча декадa чотах товарни продукци араяцаш ба уж. Иштта хьинаре кьахьег В. П. Кальной керте латтача цеха коллектив а. Фенол араяцара ийс бетта план 18-ча сентябре кхочашьйина цо. Ер бутт йоалехьa октябра бетта чотах араяхедарга ю иттаьт эзараш соьмий мехьа фенол. Цу кьахьегама толамаша тешал ду Октябра цIей сийна тIайийца социалистически декхараш хIинал хьалха кхочашдергхилара.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Новкъост Л. И. Брежнев Югославе Социалистически Федеративни Республике вахар

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь нов. Л. И. Брежнев Югославе Социалистически Федеративни Республика Президента, Югославе коммунистий Союза Председателa нов. Иосип Броз Титос хьийха дотта, гIелен официальни йоацача визитагIа Москвера Белграде вахар.

Нов. Л. И. Брежневца цхьана Югославе вахар КПСС ЦК секретарь К. Ф. Катушев, КПСС ЦК член, КПСС ЦК отдела заведующий нов. К. В. Русаков, КПСС ЦК член, СССР кхьча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель Н. Н. Родионов.

Внуковски аэродроме новкъост Л. И. Брежнев накъавоаккхаш хилар Г. И. Воронов, В. В. Гришин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, КПСС ЦК членаш Б. П. Бугаев, В. В. Кузнецов, Г. С. Павлов, Г. Э. Цуканов, Н. А. Щелоков, КПСС ЦК членалла вола кандидат С. К. Цвигун, КПСС Центральни ревизионни комиссе членаш К. М. Боголюбов, О. Б. Рахмания, КПСС ЦК-ан СССР МИД-ан бехктокхаме болхлой.

Из накъавоаккхеш хиннарашта юкъе вар СССР-ерча СФРЮ гIулакхий временни поверенни вола Т. Липковски, югославски посольства дипломатически сотрудникаш.

* * *

БЕЛГРАД, 22 сентябрь. (ТАСС). СФРЮ Президента, СКЮ Председателa И. Броз Титос хьийха доттагIлен официальни йоацача визитагIа тахан Югославе столице хьаьчар КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев.

(ТАСС).

ЛИТОВСКИ ССР. Коартолаш дика хьуйкьаьй Шакяйски районa Ленина цIерагIча колхозе. 130 гектарах хIаране тIара 250—270 центнер коартолаш йоах цуьна.

СУРТА ТIА: коартолаш механизированни кьаьсто чуэцаш я.

К. ЛЮБШИСА сурт.

ТАСС фотохроника.

КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРЬ Л. И. БРЕЖНЕВИ ФРГ ФЕДЕРАЛЬНИ КАНЦЛЕР В. БРАНДТИ ВIАШАГIКХЕТАРАХ ЙОЛА

КОММЮНИКЕ

1970 шера августе бетта ФРГ Федеральни канцлер В. Брандт Москве хиначча хана баь хиннача бартага хьежжа, 1971 шера 16 сентябрарга дека 18 сентябрага кхаччалца йолча хана визитагIа Советски Союзе хилар из.

Визит йолча хана Крыме КПСС ЦК Генеральни секретаре Л. И. Брежневнцен Федеральни канцлера В. Брандтан юкъе дукхе кьамаьлаш хилар. Кьамаьлаш хилар гIулакхацен гучадаьйрел, хувсар вIаши кхетадеш чакх а даьлар.

ВIашагIкхийттача дакъа доалаш хилар: советски оагIонгахьара — КПСС ЦК Генеральни секретара секретариата а СССР МИД а бехктокхаме болхлой, ФРГ оагIонгахьара Федеральни канцлера ведомства а ФРГ МИД а бехктокхаме болхлой.

Шоай союзникий кьахьегаш йиза лояльность хилара уйлаица оагIонаша йийцар шинна а оагIона хьаштдола дуней лакхъайта юкъера проблемаш. Европера хьал легIадаьа керттера теркам тIа а бохийтар. СССР-ан ФРГ-анен юкъе латтача гIулакхийн уж легIадоаладара торонийн хьакъехьара дешаш дувцаш легабаьлар уж.

Белгалдаьккхар 1970 шера 12 августе Советски Союзни Федеративни Республикаен юкъе хулдаш яздаьча договора шин пачхьалкхашна юкъерча гIулакхашта тахан а кхоана а гемара боккха доарьIам хилар. Цу договоро хIанзе а новкъостал ду шин мехка юкъера политически климат тоарa, дика влияне ю европейски гIулакхаш лелана берогача пайъе.

Л. И. Брежневе В. Брандтe дийцар СССР Лаккхехьарча Советни ФРГ бундестаго договора ратификаци йоа кьахьехьара хешаш, уж чIоагIъгIа тийшар СССР-ан ФРГ-анен юкъера договор, хIаьта иштта Польски Халкъе Республика Германе Федеративни Республикашра договор гаргарча хана чIоагIдоро цу шIовааш яхача мехкашта юкъе отношенеш цу мехкий халкъий а пар доалахой а хIанзарчен тIехьа тIадоагIачен тIехьенашта боккха пайда баргболаш шера, чIоагIъгIа, йIаьхха хана вIаши гIулакхаш лелалерзолчахьа. Европера машар чIоагIбергболчахьа хьоазаргхилараш. ОагIонаша цхьа барт а болаш дийцар цу доастаме легIадоах царна легадоалаьаьшен де лоархIоашен мехххоа да. ДIа яхача хана юкъе иштта доккхий халахетараш дIаалахара хеданза болх бергба, пачхьалкхенашта юкъерча отношеней а хIаьта иштта шинна а пачхьалкхен общественни органишацештен граждашштен юкъерча контактий а хьакъехьа машаре дакара идеаш кхоачашьена новкъостал дергда яхаш.

Даьча кьамаьлашка цу контактa дикха теркам тIабахийтар Европен дуней халкъаштен юкъера кхоахам хIабаккхара новкъа баьккха боккха гIа ше болча, укх шера 3 сентябре СССР-а, Великобританена, США, Францена юкъе аьа оагIонаьхьарча соглашенена кулгаш яздарца Западни Берлина гIолла дехачта. ОагIонаш тешаш за из соглашени яос Европана юкъера хьал тоадара, континентера кхерамзе чIоагIъяра, вIаши леладу гIулакхаш чIоагIдара тIабераьбаь хIаьо а практически гIа баьккхара эзза дика хьал хьадерг хилерах.

Кьамаьлаш деча доархIаме моттиг лаьцар Европа кхерамзле ма вIаши гIулакхаш лелaдарех дешай кьахьехьара совещани гулъяра дешаш. ХIанз Европе оттаьш латта хьал США-си Канадаси дакъа а доацаш Европа юкъара совещани гулъяра дика хилар бакъаьно. Иштта йола совещани елга онхара укх гаргарча хана цхьаене шоллагIчаца а шоай союзникашцен кхьча европейски пачхьалкхенашцен а консультациеш е зага я Советски Союзи Федеративни Республикен.

ОагIонаша шоашта хетар дийцар Европера тIема низари Германи кIоаттдоа хьакъехьа из деш дакъа доалаш йолча пачхьалкхенашта ше а хургдаьаш, иза соагIа йиаза гучадаьйр цар возийешка юкъара элементаш хилар. Уж тешаш да из чоалхане проблема хьоестаро европейски дуней халкъашта юкъехен машара гIулакх чIоагIдеш хиннoа. Европейски континента иштта дуней кхьча районеш а кхоане хьесза пачхьалкхенаш гIеmа ца боккхана дукьал оттаде каьбалда а доацаш. Цхьатоара бокъо йолаш вIаши гIулакхаш лелaдарaн хIара пачхьалкхен кьаьстта а ерригача пачхьалкхений цхьане а кхерамзле IалашъяреIа доаза тIа.

Иизза пхьатарра бокъонаш хилара, дискриминаци ца хилара, чIоана компетенца, цар доагIаш йолча доалавий гIулакхий чакхехьа шинна а пачхьалкхенах хIоараво ший дола шIемел ше за йолаши хилар вIаши лаарIара хадда тIа Германски Демократически Республикеpa Германе Федеративни Республикех юкъера гIулакхаш дертIалаха йиш йолаш а боккха доархIам болаш да тахан.

Цу доастаме беча новкъа Европера кхоакхай мелбола прогрессе доарxIаме гIа хургба уж шаьшкe а пачхьалкхе ВIашагIкхийттача Кьаний Организаценен дуней халкъашта юкъерча специализированни учреждениештен юкъеяхарах. Баьччa бартага хьежжа Советски Союзен Федеративни Республикаси доагIача тайпара новкъостал деrгда дош иштта кьоастадара.

КПСС ЦК Генеральни секретарей Федеративни канцлерен кьамаьлаш деш чIоагIъгIа дийцар СССР-ан ФРГ-анен юкъера шин оагIонахьара гIулакхаш дегIадоалaдара дешаш 1970 шера 12 августе яьча договоро маьхкара хургдолаш шин мехка юкъе эгара тайп-тайпара доакъошка вIаши пайдане хола гIулакхаш лелaдергa вIаштIехьлаккхарах хадданза тоахкIабар эша шера тоболаш йоаш хилара ший оагIонаша.

Цуьнга хьежжа торгови гIулакхаш, Iилма-техническ, культурни, спортивни бувзамаш шорьяра, хIаьта иштта кагирхой организацешта тIа-юха гIулакхаш лелаьара тIехьа долаш дийцар оагIонаша, сихагIа доагIаш йола соглашенеш е шоаш кийча хилар чIоагIъдо.

Л. И. Брежневе, В. Брандтe леохI СССР-ан ФРГ-анен юкъе тайп-тайпара боарамашка шин оагIонна юкъерча дешай а хIаьта иштта дуней халкъашта юкъерча проблемий а хьакъехьа вIаши дагабаларен консультацеш практика чайтанен дIахо а хьа эзаш. Цунна дувзаденна оаьаш хиннa белгалдаьккхар укх шера гурахь шинна а пачхьалкхен кхьча мехкашцарча гIулакхий министраш Нью-Йорке, цул тIехьагIа Советски Союзе вIашагIкхетадахилар.

СОВЕТСКИ КХАЛНАХ— КОММУНИЗМ ХЬИНАРЕ ХЬАЛЪЕРАШ

Сийлахь - боккхачу Октябрьски социалистически революцин Советски Іедалан іаламат исторе чуьра дуккхачу Россерчу кхалкъа йиззу граждански бохьош а санай, коммунизм хьалъеча уж кхиъезара эша хьалаш кІештІехь а дахьад. Коммунистически парте дукхха къахьегамаш къизачу тІаьхалхайтад кхалкъ вай общество хьалъеча йиззу бокъо йоаш сатт а хь дІаоттаера.

Мехко рузкъа кхоалдац кхалнахьа политически сакхетам лакхбара, царга дешийтара, тайп-тайпара профессеш царна Іомадара, школаш, берий яслеши бешамаши, общественни столовеш, кхыйола учрежденеш, В. И. Ленина царех геттара кийса ма аллара, уж коммунизма кІиргаш хьалдара. ХІаьта кхалнаха а гІуллакхаца жоп делар вай коммунистически партеи Советски правительствах ечка йоакхона. Къахьегамец социализм хьалъеча эррига фронташкеи советски халкъо йоахача котталонех вай башкхадакача кхалнахьа — къахьегамхой дакъ а доалл. Хьинаре дакъа лоац цар халкъаца цхьана беррате къахьегача, наччахьалкхени общественни дерригача гІуллакхашка. Бочача кхалнахьа кулгашка ладугІа къинай чоалхаш станокаши автоматически линешта управлени ю пульташи, художника кисть а Іилманхочун перо а, космически кема а.

Халкъа боакаме къахьегача берригача болхлоеки гІуллакхерча нахаха кийсса ахаш хІана бац аьнна ба кхалнах, хІаьта халкъе эгара лоархІаметІарча, унахцІено лорамин образоваши саина долча доккъошка керттера дакъе лоацараш уж ба: унахцІено лорачу 85 процента просвещене 72 процента. ХІара кхоалгІа вола инженер кхалсат я вайнига. 1928 шераца вийсбича дипломированни кхалнах 50-аза совгІа дукхагІа а кхина, дипломированни специалистех 58 процентага дІахкальчаб.

СССР Лакхахьарча Советерча депутатех 459 кхалсат я, хІаьта уж дикка дукхагІа хул дукхи тІарча цхьана лархІача дерригача капиталистически мехкий парламенташкарча кхалнахал. Моттигерча Советашка 45 процент гаргга ба кхалнах. Эзараш кхалнах ба кулгалдеча хоржаш долча партийни, комсомольски, профсоюзни, кхыча общественни гІуллакхаш тІа.

1,5 миллион совгІа кхалнаха орденаши медалаши еннай, 4000 гаргачара — Социалистически Къахьегамн Турпала цІи.

Вай мехка коммунизм хьалъера гІуллакха юкъе шоашкара доаггІаш дола дакъа лоац оцаен Ленаеча Нохч - ГІалгІайчен кхалнаха а. Республикерча берригача къахьегамхошца цхьана халкъе боалама зеронгача доакъошка хьинаре болх бу цар.

Вай кхалнаха гІуллакхаш къахьехкал, цар дакъа лоацаш ца хилча, В. И. Ленина яьххача тайтара, социализм кьалъе йиш хург ца хилар. Республика халкъа болхаме болх беш 140 эзар совгІа кхалнах ба, вашта аьлча берригачу болх берех 49 процент. Царех промышленносте — 51,3 процент.

Коммунистически къахьегама тІехьарча болама дакъа лоацача 130 эзар къахьегамхочох лахш гаргга кхалнах ба. Коммунистически къахьегама коллективашта керте латт 180 кхалсаг.

Республике шерра - шерд дукхагІа хул образовании квалифицированни кхалнахьа кадраш. Халкъа боалама болх беча кхалнахах 29 эзар совгІа барац лакхерех юкъерех образовани йолаш ба, вашта аьлча 58 процент. Предприятейи организацейи кулгалхой специалисташ а болаш болх беш 2,5 эзар кхалнах ба. Царна юкъе: заводийи фабрикийи директораш, керттера специалисташ, цехий начальникаш, божхий конструкторашя инженераши.

Дё а доагІаш сий деш я КПСС XXIV съезда делегат, Социалистически Къахьегама Турпал — Т. В. Летковская, А. Шеипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установка начальник; Э. Т. Мантаяухаева — Грозненски пивазавода директор, Т. П. Вязиковна — В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установка начальник; Ф. К. Гиреева — Наьсарерча трикотажни фабрика инженер, дуккха кхыбараш.

Республикерча гІишлошъерашта юкъе дукха ба шоай кулгашца вайна школаши берий бешамаши, больницаш а кулІе цІенош а хьалдеш бола башха-дика кхалнах къахьегамхой. Дикалца шоай цІи хаийтай дормац, 132—135 процент кхоачашьеча Д. Б. Баркинхоевас, МалгІобикерча кирпичний завода бІаччица; «Чечингсельстрой» СМУ-4 коммунистически къахьегама бригадина керте латтача А. Б. Чилкевас, «Чечингпромстрой» гІишлошьяра управление СМУ-9 штукатура-маляра В. Я. Салтыковас.

ЧІоаггІа хьинар айдаь къахьегаш вай кхалнах юрта бахаме, шоай къахьегамца вай Даьхен рузкъа алсам а доахаш. Царна юкъе Социалистически Къахьегама Турпалаш: М. А. Аюбова, Л. Э. Бараxоева, Т. М. Муслиева, цар къахьегамаш лаккха мах баьб вай правительства.

Ерригача республике йовзаш я къахьалча къахьегамхочун М. А. Рыбалко — хІара Іаттагера 4835 килограмм шура ийккхача Сунженски района Кирова цІерагІча колхоза доярка цІи. Боарам бовзаш кІоагІа лахбенаб кхалсата лоархІам юртбоахама производства ерригача участкашка. Совхозий директорашта юкъе доккха а деш йоах вай В. Ф. Зверева цІи Л. С. Закутнайи, колхозий председателашта юкъе В. Г. Табацко, вай — КПСС XXIV съезда делегата. Социалистически Къахьегама Турпала: К. Докуева цІи, кхыча цІераш. Аьсален къахьегам дукха бецаша, тІагІертта а хьикаье а къахьегаш болча цу кхалнахьа са ца кхоаеш къахьегара образцаш гойт коммунизм бахьан долаш доаттабера кховсере.

Республика юрта боахам доіабоалаеча вай кхалнахь дикка дакъа лоацаш хилар теша ду 3000 гаргача кхалсага орденаши медалаши енна хилар а.

Керттера дакъа лоац республикерча кхалнахьа унахцІено лорачу просвещенен.

Вай эзараш кхалнах даим къовсам лоаттабу советски сага унахцІено бахьан долаш, вай бераш хьехам тел, дижачох, дикарах, Даьхе дукхаезарах бола кхетам эггара хьалха царгара хьаэц бераша. Республике болх беш я 32 Нохч-ГІалгІай АССР-ен РСФСР-ен заслуженни лор. 92 Нохч-ГІалгІай АССР-ен РСФСР-ен хьехархо. 92 кхалсат я школай директоралла болх беш, 67 керттера лорк цар заместителаш.

Культурно - просветительни учрежденешка, общественни кхачан предприятешка, торговле болх беш дукхагІа бараш кхалнах ба. Цар аттача а йоакха, хоз а ю вай быт.

Советски Іаьдал латтача шерашка кхалнахьа кхетам сов кІоагІа лакхбалдерах царга кхоачашду ду эггара чоалхаметІеи бехктокхаметІеи дола декхараш. Царна юкъе кІезига бац йоакхе образовани йолаш бола болхлой, хьинар долча организатораш, Іилманхой. Алхха вай республике а 700 совгІа кхалсат — Іилман болхло йолаш, цара юкъе 51 Іилмай кандидат. ХІара шу маоаза доах кхы а дукхагІа хул уж, царех я А. Гайтова, Р. Мамаева, Л. Гудантова, З. Хамидова, дукхе кхыбараш.

Шерра, паччахьалкхен кхетамца уйла ю советски кхалсаго, мехка вахара доал де шийна еннача бокъонах бизза пайда эц цо. Вай республикера 72 кхалсат СССР, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советий депутаталла хержай. СССР Лакхехьарча Совета депутаташта юкъе — Шаьля райбольница лор З. Э. Касиева, Наьсарен района «40 лет Октября» совхоза доярка Р. Х. Тимурзиева, Грозненски химкомбината аппаратчица Т. И. Киргизова, Шелковской района «Путь к коммунизму» колхоза комплексни бригада тракторицта В. Д. Беленко, Урус-Мартана района «Гойтинский» совхоза бацалдарашлеладеча бригада звеньевая З. М. Шамилева. Моттигерча Советашка хержача депутатех 40 процент кхалнах ба.

ХІара шера дукхагІа хул партийни, советски, профсоюзни, кхыча общественни организацешкара кхалнах. КПСС райкомий секретаралла болх беш 12 кхалсат я, райисполкомий председателалли председателалли заместителалли болх беш — 11, комсомола горкомий райкомий секретаралла болх беш — 11, профсоюза отраслевой обкомий председателалла хержай 6 кхалсат. Кхалнахьа лакхача кулгаша мехка Іалашмато дукха бокъо хьакхолл. Мехко лахьар уж кхетам цо къахьегача аттача баккха гІерташ, шийн бизза кхетам хулчаша сайна доал дав, шоай къахьегам берий кхаа сийлахьа декхарашца дикагІа цхьана тарбе къахьегача кхалнаха совнахо стал а деш.

Боккхача уйла а еш кІашт Іехьальккха хьалйа мехка хІаназарча, Іилмана карагІдамарий дарда тІа канала берал лораду система, коммунизм хьалъергІола 10 миллион гаргга бераш хьалкхеду берий яслеи бешамийи шерра сеть, 50 миллион совгІа сага гІуллакх деш йола общественни кхачан система. ХІара шера тоалу къахьега кхалсат ціагІарча хилача балхех мукъалиха езаш йола быта служба.

Даьлехи Коммунистически партеи чІоагІа терко ю шоай сийлахьа мехкарий, долла хІама ду къахьегача кхалсагашара безам, уйла, йоакхо совъякхара. Из гІаьхха а хьаьохк советски кхалнахьа къахьегамах бетта хьалаш лІахо доалара де дезараш белгалдаь йолча КПСС XXIV съезда Директиваша. Вай мехка кхалсага гІуллакхаш тоадеина хилар социалистически строй капиталистическичул телаш хилара дола къайтта теша. Кхыча тайпара за кхалнахьа гІуллакхаш капиталистически мехкашка. Цига хІана а тІехьа социальни, балха оттара, дешара ийсхо йоацаш лелаю кхалсат. Цудухьа капиталистически мехкашкарча кхалнаха, кхалнахьа дош нийса къовсталь моттиг йоашта хьалхашка бІерга а гуш. Къовсам лоаттабу маІача шаха нийсер къовсам лоаттабир духьа, производстве болх бе, мехка общественно - политически вахаре дакъа лаца хьалеш хийцар духьа.

Тахан дерригача дунен тІа боккха, прогрессивни оха а хьина дІаттаб кхалнах, Шоай советски подругашта карагІдаьнмарашка дегаш уроттада бола уж дунен термоядерни тІема кхерама духьаларча, колониальни Іалате, нийсхо ца хилара, низаш хьра духьаларча къовсамхой дьалхара мугІарашка а отта бола.

Кхалнахьа дош нийса къахьегар, кхалсага йоккхо яр, кхуй къахьегам аттача баккхар, бете пхьатарра бокъонаш ца хиннача хдаах юкадисараш дІалахар — Коммунистически парте программа дІадахар. Из дІадахар нийсса хІара пенней моттигашка кхоачашдаьд, сийлахьа вай кхалнахьа творчески низех, знаниех, опытах кхетамцей баззагІеи пайда эцаш дехьаш партийни, советски, комсомольски, профсоюзни организацеш.

М. МЕЖИДОВА,
КПСС обкома кхалнахе юкъа беча балха отдела заведующи.

«КРАСНЫЙ МОЛОТ» ЗАВОДА 75 ШУ ДИЗАРА НАКЪАБОАГІАШ

СИЙЛЕН ШЕРАШ

«Красный молот» завод хьал а хь болх ба болабенна 75 шу дуза уж дениера. ХІанзара йоакха чугуро - лаьйий цен йолча хий хІелара кха бола мастерской. Цига леррийца тохадаш цуг оборудованпар хиннай. Цар кхоачама цубенар, республикерча мехкдаьтта промышленносте кхиа доалл бацаш ул дора хиннад.

Мехкдаьтта машенаш еш шьалхагІйолча предприяте—«Красный молот» завода коллективо 75 шера хьаьна къахьегама сийлен никъ ба. Мехкдаьтта доакхаеч, мехкдаьтта эккхдоахаш, химически промышленносташта еш чоалхане машенаш арахоца йоккхагІйола предприяте а дийна дІаэттай из.

Скважинашта нийссахь хьал мехкдаьтта тІоалаш гадаьйщаш хьасеше деламетташ йола агрегаташ вай мехка арахецаш йола завод из цаІ мара яц. Иштта цига арахоц бурови цементировочни насосаш, дегача дехелех болх беш йоле фонтанни арматура. Сиха дегІаухача мехкдаьттай химически промышленноста болхлой хьалаташ дизза кхачахьа а деш лакхе хьал бола оборудовании арахоп цо, лоамна аьлча ханна тІа боля завода коллектив. Краснмолотцаша кийчъяча машенаш оборудованехи пайда эц вай мехкарча мехкдаьтта промыслашка, мехкдаьтта чакхдоахача заводашка, химически заводашка. Цу завода коллективо арахеца продукци хІаххоач Европерча, Азерча, Африкерча, Америкерча 26 мехка.

Мехкдаьттан химически машенаш еча вай мехкарча предприятешта юкъе сийлен моттиг лоац «Красный молот» завода коллектива. Шерагара шерага шер а еш дахдаю цул мощность, дегІаух завода цехий корпусаш. Цахьдаш Іалашъю завод дакъа оцаре йолча оборудованецца, производства ишъхадухь Іилманан техникаи карагІдаьмараш.

Лакхача къахьегама толамашца болх бе йолаелар завода коллектив хьалхарча пятилеткашка. Уж тешаш къй а лакхъеш къахьегаш а уж хІаьа. Шерагара шерага дукхагІа хул цо арахоца продукция. Дукхаьа берхІагІа пятилеткагІа арахийцай цо цул хьалха хІинайча пятилеткагІа хийнчул 33 процентагІа продукция.

Лоамна дакъа лаьмде дІанийна пятилеткашкан «Красный молот» заводо коллективо мехкдаьтта, газова, мехкдаьтта химически промышленносте бла чоалхане оборудовании хьаеуга кара а дерзадаьрахцара даьхье паччахьалкхен план хане хьалха кхоачашъьечча. Цу пятилеткагІа башха-дика къахьегама толамаш дахарах завода коллективана елар Октябрьски революцие ордена. Пятилетка шерашка шоай хьинар кхо ца деш къахьегарах завода болхлоех 42 сага елар ордении медалаш. Социалистически Къахьегама Турпал яха сийлен цІи елар завода директора Н. К. Колесникова. Ленина ордена елар токара-наладчика В. В. Ясенкина, формовщика А. П. Дубинина. Октябрьски революцие ордена елар кузнечни цеха начальника И. Ф. Бойченко, токара М. И. Боранкова, обрубщика А. И. Арбузова.

Завода коллективо сий долаш лелаю шоай революционни къахьегамен традицеш. Ударни къахьегаш ба завода болхлой кердача пятилетка хьалхарча шера а. Заводе хьалхахйнаб башха-дика болхлой, бокъонца бола мастераш, творчески къахьегаш шоай декхараш дизза кхоачашдеш бола конструктораш, технологаш, кхыча профессех бола специалисташ. Партийни организаца кулгалла тІа-тІа тоалу шоай кьокхамаш завода болхлоша. Производства декхараш кхоачашдеча хьалха латт коммунисташ. Предприятеца цхьаи дегІа а йоагІаш чІоагІъенний завода партийни организаци. Ер бІаь шу долалуча хана цу заводе кІашагІъенар социально - демократически кружокаш. Цар революционни къовсам лоаттабе Іомабера болхлой. Революци йолча шерашка гІоад Грозне эгара хьалха партийни ячейкаш кІашагІъенар цу заводе. Цу хана дикка шеретара-шерега коммунистий мугІараш шергуш, партийни организаци чІоагІалуш хьанаш завода.

Завода партийни организаци доккха новкъостал дир Сийлахь Боккха Даьй-мехка тІом латтача шерашка. «Дерригаза фронта, дерригаза а хотало нехкара» яхача девизах къахьегаш хиннаб завода болхлой. Цу халача шерашка хьинаре къахьегарах дукхачча болхлошта елар орденаш, эзар совгІа сага медалаш. Лира тІом латтача шерашка завода болхлоех хІинех турпалаш хилар. Уж ба пи. П. Калошников, Т. Тучин, И. Поцелуев, Н. Рыхлий, А. Иодис. Царех доаккал ду завода коллективо.

Красномолотовцаша тешаме дІаьо хьу шоай революционни болхлош къахьегама традицеш. Моллагіа а декхарам кхоачашдеча хьалхарча мугІарашка латт коммунисташ. ХІанз предприяте хьинар кхо ца деш къахьегаш ва 8 бІаь коммунист. Цар низ кхобаш парте решенеш толамца кхоачашьяра.

БІарччаіа шера ударни къахьегарга яхача девизах болх беш к завода коллектив нийсагІча пятилетка хьалхарча шера а. Керда продукци арахецалга кара а дерзадеш по къахьегам Іилмаи ларда тІа кІашпІехьбоах, производства культура лакхъю.

Цхьабакхьда из шитта дале а кІеза а тІехьа къовстадениза дешаш дукха да заводе. Уж къовста а деш хьалхашка латта декхараш ханал хьалха кхоачашдара, вай мехкарча хьалха латтача предприятешта юкъе шоай завод юкъелхийтара аьнкар айдена къахьегаш ба завода болхлой. —

Сийлахь - боккхача Октябра 54 шу хьзача денна къахьегама совгІат кийчдара шерра социалистически яхь йоаржаьй завода болхлоша, сменаша, цехий коллективаша. Пятилетка хьалхарча шера, план ханал хьалха кхоачашьяра цу дезача денна сийлене накъъобахара лыржача яхье хьалха латт коммунисташ слесарь-сборщик В. Абрамов, слесараш Р. Джафаров, А. Баранов, формовщикаш А. Жданов, О. Джангазиев, токарь М. Двойников, котельщикий бригадир Т. Рыженков, дукхха кхыбараш.

К. СОКОЛОВ.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ, СЭВ-а доакъашхоша - мехкаше цхьаене къахьегара хьокхам ба «КТН-2» яхача томаташ чуэцаш йолча комбайна деш дола тохкамаш. Из кІаштІехьаьнкхай «Ростсельмаш» завода конструкторски бюрос. Опытни образецех яттанена тохкамаш деш де вай мехка, Венгре, Болгаре.

«КТН-1», «СШ-75» яха комбайн шасси тІа кІашагІъелай Таганрогски заводе. Ши мугІ лоаца комбайн йиза помидораш чуэнара а уж сорташ къоастара а хьарка я. Сахьета 6—10 тонн чуэцалуш а хул балха оасарал.

Дински района «Путь к коммунизму» яхача колхозе комбайна тохкамаш деча советски специалисташца дакъа лоацаш ба Болгарей Венгрен специалисташ.

СУРТА ТІА: «Путь к коммунизму» яхача колхоза кхашкара «КТН-2» яхача керлача комбайнаш помидораш чуэцаш ба.

Е. ШУЛЕПОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ЯХЬЕ БАЬННАБ

БАКУ. Мехкдаьтта чакхдоахачее мехкдаьттахимически предприятей коллективаш иницативагІа республике дІайолаенпай Сийлахь-боккхача Октябра 54 шу дизара накъъадахара йола социалистически яхь.

Яхье хьалха латтарех ба Караева цІерагІча мехкдаьтта чакхдоахача завода № 30 йолча установка операторааш Социалистически Къахьегама Турпал Низамеддин Агамурадови Степан Бондарчуки (сурта тІа бараш).

Укх шера бархІ бетта планал совгІа мехкдаьтта сийрача продуктай массех эшелон еннай установка. Октябра хьалхарча къахьегама вахте а этта, установка коллективо кхы доккхагІа декхараш тІаийлад.

С. КУЛЕШОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

МИЛИЦЕ БОЛХЛОЙ СОВЕЩАНИ

ЛоархІаме гІуллакхаш латт бийсанарча милицена хьалхашка. Из а наччахьалкхен я, бахача нахьа а бокхам лораба бевзаш, дулама духьала къовсам лоаттабеш, общественни порядок лорба эзаш.

Укх шера 16 сентябре МВД клубе республика бийсанарча милице слет хилар. Цу совещане дакъа лоацаш бар республика районий чурча гІуллакхий отделийи ведомосте йоацача охрана районии отделайи начальникаш, политико - кхетама балха бола начальникий заместителаш, бийсанарча милице мугІарера сотрудникаш.

«КПСС ЦК XXIV съезда решенеш а, СССР Министрий Совета сецам а кхоачашбера бийсанарча милицена хьалхашка латтача декхарех» яха доклад йир республика чурча гІуллакхий министра нов. Гусинина.

Цул тІехьагІа цу дешах лаьца хьамаьлаш дир города Гудерменски ведомстве йоацача охрана отдела начальника нов. М. Семерягас, Ленински района ведомосте йоацача охрана отдела командира нов. Б. Дениева, республика МВД ведомстве йоацача охрана отдела начальника нов. А. Ковалева, республика МВД политико-кхетача балха отделе начальника нов. Р. Жуббе, иштта кхычар.

Цар шоай балха опыт йийцар, бийсанарча милице болх товбара де дезар белгалдаьккхар.

Совещани йистейоалаш милице ветеранаша бийсанарча милице болх беча — къоначарна денна наказаш Іодийшар МВД политико - кхетама балха отдела начальника Р. Жуббе.

Б. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ,
тха штате воаца корреспондент.

СИХАЧА МЕТОДАГІА ТОАЮ

Москвачийн «Старогрознефта» мехкдаьтташой инициатива лаьл а лаьца укх шера доашлай социалистически дакъа. Даш тІаийцад Грозненски автокомбината къахьегамхоша. Шерра яхь а йоарджаль уж кхоачашдеш ба уж хІана. Байначча бархІ бетта планагІа бахье боагІачул совгІа 123,3 эзар тонн тайп-тайпара дукъ дІа-юха бихьаб цар. Итташ эзараш килограммаш маьлара доагор кхоадаь. Ийс бетта задани иттлагІча сентябре кхоачашъяь, хІанз октябра чотах къахьегаш я берт бола коллектив. Тешаме ала йиш я комбината болхлоша хьакулча бетта задани итт бетта плани массадолча хьоккамашца ханал хьалха кхоачашъеергья, аьнна. Из хургда цар Октябрьски цІей сийна кийчду къахьегама совгІат.

Цхьа дика хІама леладу автокомбинате. Машенаш технически дикача хьала тІа хилийтара водителашта юкъе социалистически яхь лелаю. ХІаьта яхье котбаьнкарашта совгІаташ тел. Цу гІуллакха боала пайда боккха ба. Цхьа-дале, техникаш доза де Іолабу, шоалагІа-дале, машенаш дукхагІа лелаш хилача царна хьалдер а дукхагІа ма хулий. ТІехьха цо къахьегама оасарле лакхъю. Ца йохаш, аварие ца еш машенаш дукхагІа бола байтараш хІавлаллакъ беригабаьнаб. Царех ба коммунистически къахьегама ударникаш Царешев Яхья, Шамсадов Алдам, Албастов Тушо, Исраилов Назарбек, кхыбараш. Дукхача хана лела аварие ца ей машенаш тІа балхаш деш кьабоагІача царна къоалагІчен шоалагІчен степена значокаш еннай.

Автокомбината водителий хьинар дика довзаш дале а, цар къахьегам дуккхача дааьеъ ремонтникех тийша ба. хІана аьлча, царна тоае хьрга дьижа болх безгба техника. Цхьабаккьда, шоашта хулача халон духьа кхьаннеше а хьовзаш гулийтарттболаш бац ремонтникаш. Цар графикагІа йоагІача ханал хьалхагІеи дикеи тоаю машенаш. Къаьстта дика болх беш я Идигов Салама кулгалду слесарий бригада. Нов. Идигов техника дукха ваш, цуниц сенъердалуш ва. Ший болх дика бова. Цудухьа иштта бараш кІашагІтехаб цо шай бригада. Цун бригадерча нана кхынарел оасарегІа къахьегаш хилар цхьаннена а къайле йолаш дац. Накъпа тЪ кхоши организаторски талант йолаш волча цо дика кІаштІехьбьякка лелабу болх. Къахьегама дисциплина толханйтас. ХІара болхлоса хьалда задани лу. ХІаране беча балха учет лаьаш. МалагІа боладечо даьол ца деча воалаш волча цо. Идигова бригадина кулгаа а деш цхьаи сата йоагІа норма тІехххоачашъеь. Иштта волча шоай тхьамадаш хелехетар де лаш цхьанневе а. Цудухьа хьинар ца кхоадеш къа а хьегаш лакха толамаш доах.

Гаража заведующица Г. Н. Зарновскица цу бригада белхагь хьожаш чакхдаьлар тхо. ЗИС-585 яха автомашен тоеш боалаш слесараш ии Идигови Мартыненкои. Текущи ремонт эр кар ши хиннар. Нов. Зарновские ехьчорІа, цхьац дийнахь балла болх ба цо. Цхьабакъда, опыт йолча слесараша гІурийна дІайтта лелаьа ца кулаш тоаль дьикар машен.

— Идигов Салам сайна гоззаяьча дукха бац тха автокомбинате. Сихача методагІа тоаю цуц бригада машенаш, кхыйола гаражка. Нагахьа сайна эша оттаал йоацаш моттиг нийсьелча еле хІама даьр яхаш эзаш да ца йоаеш, кІаболле малтагІа оатхал шоашъ хьаю цун бригадерча слесараша, — йоах гаража заведующе. Бригаде эгара къонагІа вола болхло ва Никитенко Анатолий. Цхьабакъда, автослесарь Эдилсов Искандера дика Іомавена ва шийн гоззаля. Цудухьа оасаре къахьег Анатоле. Нагахьа санна ЗИЛ-555 яхача машена компрессор 1,5 сахьета тоае ваь, цох ях ха мара йоаш цо.

А. И. Щербакова тоаю компрессораш, хий насосаш, сцепление дискаш, тормозной колодкаш. Тхо цига долаш цо тоаьйраш тормозной колодкаш яр.

— Ер продукци эггара лоархІамегІа я, хІана аьлча тормозаш во тоаяь хуле водитело аварие а тарлу. Цудухьа сих ца луш бу аз бола, — йоах нов. Щербакова. Цун кулгаша хьаль оатхиа заводе кийчъячул хІамма а совгІа хилац. Цун къахьегамо боагІаш мах а беш автокомбината Сийлен книжка тІа дІаязьяьй А. И. Щербакова цІи. Лоаша аьлча во болх беш чхьаккха а вац коллективе. «ЦаІ — массанена тІехьа, массара а — цхьаннена тІехьа» яхача девизах къахьег бригада болхлоша. Цудухьа ба цар къахьегам оасаре.

Октябрьски цІей сийна автомашенаш тоеш дІайода де лоац а еш техническа тоалаза йола машенаш кІезигъе декхар тІаийцад нов. Идигова бригада слесараша. ХІаьта шоай дош цар дизза кхоачашдеш а ду.

Хь. АРШМАТОВ.

ТЕПЛОВОЗА МАШИНИСТ

Грозненски машенныкъа отделене управлене дІачуваьча бІарг тІеоттаргболча хьалтеха доахк хьалха латтача Нохч-ГІалгІайчен машенаьякъалой сурташ. Царна юкъе ва тепловоза машиниста Коитов Василий Федоровича портрет а. «Грозненски машенныкъа отделене викагІвола машиниста яха сийлен цІи делаеш за из. Из ца вовзаш цуй сий ца деши атта машенаьякъалой хургвац Дербент яхача станцера заьлча гІоке Минеральни Воды кхачачанца.

Цун вахара никъ дІаболабелар 1942 шера. Кхоачац 17 шу а залалехьа. Даькх лоаре фашисташца тІом бе вахаг из. Цига майра латар бахьан долаш дукха орденаши медалаши тийнний Василий Федоровича.

Сийлахь - боккха Даьй-мехка тІом чепача хина хІалкъбоахама массадолча доакъошта чІоагІа ешаш дий болхлой кулгаш. Къаьстта машенаькъашка. Цудухьа тепловозий машинистий школе деша вахар цо. Коитов. ТІехьа дешаш из сакхъахатта Грозненски локомотивни депо балха хьожавар из. ХІанз 20 шу совгІа ду цо хьинай машинист волаш цо хьинаре къахьега. Цу балха тІа йоккха опыт я Василий Федоровича. Цудухьа цун кІаштІехьаоол хьоахен да кулийта теори лерсаписки ловзлаш телае. ХІара бетта дукха дизальни доагор хоадь цо. Ер ду доанзелча хеш итт тонн совгІа дизельни доагор хходьал машиниста.

Грозненски машенныкъа болхлошта юкъе эгара хьалхарчараш хьалдаьнар цо бІаргчача шера удараи къахьегара йола Старогрознески мехкдаьттахой инициатива. Цо дош делар хІана бетта Грозне Минеральни Воды яхача машеннкъъе станце кхачеллна пассажирски поезд дІайитара кхоачаш хургбола доагор кхоле. Деннача дош чІоагІа да цун. Лаьрхіача тІа массаза а духа доагор кходу.

ТІехьха производственни кулгалла совгІа дика общественни а ва тепловоза машинист. Шеен лаваш кхоачашду цо шоадеа лелача керамзе яклейтара валхча инспектора декхараш. Шо балкара мукъачвола хаиш вол совгІа кха еаца шоадаша хьовзаш цул Василий Федорович. Дуккхача шо йоаль опыт хот отъаа долаш дІалу цо къоначча машинисташта. Шийн балхах цо иштта тобаь отташ болхлой ба хІанз цунца хьинаре къахьегаш. Уж а шоай хьехархо санна балха тІа хьалха латташ ба. Царех доккхаза ду машиниста.

Дуккхача шерашка иштта дика къахьегарах цунна тийна Сийлен грамоташ, Къахьегама книжка тІа а кадеш яьза бирхалаш чот ха ларгдохаш духха да. ДІадахача шера цунна елар «За доблестный труд» яха Ленински Юбилейни медаль.

Ф. АНОХОВ.

«СЕРДАЛО»
2-гІа оагІув, 23 сентябрь, 1971 шу.

АЛЬПИЙСКИ ДАБГІЕНЕХ ПАЙДА ЭЦА

Вай республикe дукха торенаш а хьайбаш бoахам дегIаболлабаpa. Масала, дахкача лoлшащка дукха йoттагaш я Iаь a, аьхкий a доахан леладе йишa йолаш. Масхаза доa тIаукаш, дахкача лoамий бoсешка эрий дала сийна буц тIайола лаьттaш.

Са доаллача хIамаех цхьа дагестански тур олла аьхка мара хIама хьацц дига. Вай мехкарна къыйолча лоамий райрнашка (азиатски даьхе гIолла) толамца дIехьош да якаш ралaш доалл доахан леладар. Уж доахая мара дац бивсача Iаламах, шелилах, йIoхалах ца кхераш, дукха доакъар ца эшаш a.

Яьех лаьца литературо бoш бoпа хоам укх тайпара ба: як цaнй тайпара доакха хьайба да. Цун лаккал 110 — 150 сантиметр хул, сиргIа дозал 350—430 килограммага кхоач, хIаьта Iетта дозал 275—350 килограмм. Керттерча дакъе уж доахан леладу юкъерча Азе. Вай мехка шин тайпара да якаш яха хьайбаш: Алтайски Юкъера азиатский (Памирски) лоамаш. Алтайски як дегIа дIаларгIа я. Шa шу кхачача 180 килограмм дозал хул цун, хIаьта лхе шерага кхачача — 240 килограмм. Шера якагара йоакхала шурий боарам 400—600 килограммага дIакхоач, хIаьта цул шурий хьoакал 5—8 процент a.

1970 шера арадаьннача № 11 йолча «Шурийна а дулха а хьайбаш леладар» яхача журнала тIа Б. Козловски яздаьча тайпара якаш дизлача шера арален. Царте доакъара меттел тоъ декъа гIад a, лишайник юалаш йола буц a. 2500—3000 метр лаккача лоамашка хьалта леладеча ку хьайбашa боккха пайда бала тарлу. КIезиг-дукха доакъар а лун эшаш леладича аьйнахьа буса царна тIаккхет 800—1000 грамм дозал. Якашта эшан бoжалаш. Кхьметтeд 40 градус шелал хилча а дика якаш лел уж.

Дарa хьалча берда йисте а, йоккхача чхара йисте а массе лечкъе дIaотт уж. Якийна шелалар бахьан да нетар а ура лаьста тха тIахилар. Яка тIа хул 20 — 28 сантиметр дIаьха тха. Иштта тха хиларца лайна юкъe Iойнжа улл уж. Шиa белгала да дика лаккера бoрд. Диткъа а яжача хана сиха лелаш а да уж. Вай цIаргIа леладеча доахах эргаш я уж 8—12 сантиметр кIоаргача лай кIалара доакъар даарпа. Керталa лоа хIа а тетташ, гуче а йоахаш юъ цо буц. Говрашa санна барг бетташ гучадехац цо доакъар. 24—30 бутт кхаьчача дукхъашка ях уж. Шера цкъа яха. ДукхагIча даьке уж ях март а апрель а бетташка. Як яхка ца якаш йIаькку 257 денна. Вай леладеча доахана 27 — 30 ди кIелхгагIа ла уж. Ара юкъе ях уж. Яка Iаьсашта мoвкъарле уж шелало, мико, дарпо.

Яка Iаса хьадаь итт минот яьлча корааш тIа отт, даккa долалу. Пхи сахьт даьлча шиa яьнал тIехьа ца дуcаш леладу. Цул сиxало, шелал уж мaгаро хьаньокк цун организм чIoaгIа хилар.

Якашта скрещивани е йиш я доккхийча доаккиа. Скрещивани ъь якаш сихагIа ях. СихагIа аьрхIe йоагIа гибрид, цунга кьежа дегI а сихагIа дахь цо.

Який фу тоаде торо хул культурни - доахница уж леладича. Къаьгта дIа бoс болаш хул якийн дулх. Къонача яка дулхаца дукха хул миоглобин, бейокаш. Яко луш йола шура дукха еце а, къаьна а чам болаш а я Монголе який шура дарбане лоархIаш я. Иштта шера цхьа май бетта дарга мег якаш. Цхьан килограммагара кхеь килограммага кхаччалца тха доал цхьан яка тIера.

Лоамаш халача къахъашка гIолла атта дIа-юха лелалу якаш. Из дуьзадеча да який бертаг чIоагIа хилараш. Цудухьа Памире муъь дIа-юха кхахьара пайда эц мет. Якаш лелор, хьайбаш леладара кхача доакъошка дилача, башха дукха капитальни хьалаш эшаш гIулакх дац. Якаш йоажаяра мах эшап. Бертех а доархIаю кхаш. Лоамаш — (Алтайски областа колхозашка) лелаеча який дулха пентнерга дIабода мах 25—28 сом мара бац.

Лакхе мел дийцар дIадаьлча а белгалде деза шера бархI бетта Iа долча районашка якаш лелае йиш йолиа.

Цу дерригача гIулакхий лоархIам бица тешшаме аля йиш я вай Нохч-ГIалгIайчен лоамашка якаш лелае торо я яьна. Лаккача лоамашка 30—35 гектар гаргa га альпийски дабгIенаш я. Якаш деларa къаьсттa дика я Советски а, Ведана а, Наьсарен а, Ножай-Юртa а районаш.

Нохч-ГIалгIай лоамашкара буа а, фо а, котаргаль дукхахе а дилагIа да Азиатски лоамашкаруул. Цунца дийза якаш дикагIа дала мег вай лоамашка.

Дика хургдар вай лоамашка якаш лелае боахамий култалхой опыт гIа бoалаpe.

Яьсе яла лоамаш дабгIенаш пайда ца эцаш йита йиш яц.

А. МОЧАЛОВСКИЙ,
ветеринарни Iилмай кандидат, Нохч - ГIалгIай НИВС-а директор.

Б. ДИКАЕВ,
ветеринарни Iилмай кандидат, Нохч - ГIалгIай НИВС-а воккхагIа вола Iилман болхло.

МОСКВА. СССР далъе бoахама карагIдаьннарий выставка доахан тавадьоле доаладаьй ювнна дикагIдолча боахамашкара фу долаш долл хьайбаш.

СУРТА ТIА: Черниговски областа Прилукски района «Октябра 10 шу» яхача колхоза доир И. Е. Ходак Мальвина яха етт хьалгийташ ю. Шера цо луш йола шура — 14 481 килограмм, хьоанал — 3,94 процент.

Н. КУЛЕШОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЙОАКХО Ю ХЬАЙБАЙ

ЧIоагIа безетохкаме ха я хIинзара яр хьайбаш леладераштeи доакъар IаламдeЧа механизаторштен. Укх шера хьалхарча бархI бетта тха района колхозийи совхозийи бaлха итогашка хьежача укх тайпара сурт хьалхашка отт. Колхозашка шура яккхара план 81 процент, дулх—69 процент мара кхоачашъяьяц, хIаьта совхозашка шура — 91 процент, дулх — 71 процент.

Эггара вогIа лел шура йоакхцара «Кавказ» колхозе. 77 процент мара кхоачашъяьяц цига пачхьалкхенга шура йоакхара план. ХIаьта яйс бетта планага дилла «Дружба» колхозе 60 процент мара дулх деннадац.

Пачхьалкхен план - заданиe кхоачашъяра укх гуйран хьехача хана ма могга дукхагIа шура тIатоха а хьайбай дозал совдаккха а деза боахамий. Цу гIулакха хьайбаш кхаби деза дегIа дукхагIа эше хIамаш йоакхача доакъарца. «Гудермесский» совхоза къахьегамхоша чIoагIа йоакхо яьй гуйре тIехьа яккхаца а бIаьстан юххе а хьайбашта шортта моша доакъар хилийтара.

Цьоаладa сентябрь тIаккхачаш района боахамаша дике тоамаш даьккад гIожа а моша а доакъар Iаламлечи. Доакъар кийчдара план 102 процент кхоачашъяьй, цунах 104 процент йол, 116 процент сенаж а йолаш.

Район дехкарийла а 25 эзар тонн силос лаьттагIа йолла, 600 тонн баьца цьолp даиккa, 10,2 эзар тонн концентрати кийчъe. Уж дехкараш кхоачашхургa аьлча хари хургдац.

Дикка тIехкхоачашъяьй районе доахан а хьалхара а обийтара план.

1972 шера пачхьалкхенга дулх доакхара план кхоачашъяра бахача махатара кийцад бархI бIеь къона бежах. ХIана чуоттадаь кхобаш да уж.

ДIадахача шера укх хана нийсдича шура мoкхар 11 процентa дулх доакхар 60 проценти догIаденад укх шера. ХIара беттача Iаттагара юккъера лаьрхIача 119 килограмм дукхагIа йоаккхай шура.

ЧIоагIа балхаш даьд Iай доахан чулоаттадергдолча помещенешта ремонт яра а, керда баьйл хьалъяра а. Иштта товдеш да хьайбаш а кoв тIара ралхазараш а леладераштa лаьрхIа чIенош.

Фермашка леладеча доахана бoкъaлe кха а кхьидола а лаьрш ца калийтара ва хeлдаш къонсим лoаттабаш ба ветеринарни болхлой. Кхьмехьара дахараш тIаккхухьаргхoeнaш фермашка оттааьй востиш. Иштта фермаштa гонахьа лаьй сангараш, дIавгIай гаьнаш.

Шоай берригa терии КПСС XXIV съезда решенеш кхоачештъра тIабераьбаь района хьайбай боахамa хьалхатеккхоша.

И. ЛЮТЕРОВ,
Гудермеса юрта бoахама производствени управлене керттера зоотехник.

АРТАГIА КОАРТОЛАШ

Беза, хала муъх гура Iо а баьнна цхьа доакхаса а дaьжка парейтaъчаьаь саг санна хул дика хьийсъа лоунахьам чубераабаш воалла ахарно. Иштта гора соa хIара гурахь Наьсарерча Экажкъонгий-Юртара Алботачев АртагIа.

Бакъда, укх шера Iаламо дукха новкъарленаш яьй цунна, бохаш бaьб дега. Дехьача ахкано лоттаь кер хIама а боагаш бa.

Сешна гIоттар АртагI. Малх боалегахьа хьожар арахаллаше я. Дийнахь морх хьатIайоагIартa йола белгало хилашар. ЙиттIачи пIелганиe ерига эгIазал цуна дIатIайохнйтаяш санна къоалам тоIа а бийя, бломмота тIа дIаяздора хIара дa. 74 хилар церея. ВIаьтта яхар уж тIадам Iобежайн кола цхьа ди юкъе доацаш.

Дика Iувал дарна хьалтIадoалаш цаI оасара гейдолт деке а «Беларусь» окуннан тIехьа а йийзе кхай тIа водар АртагI, кIалкара кIелага цийла лаьтта кIалтIадаьнха а йолгача коартолашта новкъостел дар гIоне.

Къаза хилар Iалам из йоакъал отта хьаьхача хьалхарча деношка а тIо ма лаьтта ца а теха коартолий хоада гайволгаш, хаг а даь дIахчар Iаьржа морхаш. ЗIамига юкиагаш мара вгIийсалдар кхай тIа.

Вахa, хала моттиг йоацаш бекача тIазо тоIаваь саг санна вар къаьпа ахаро цу деношка, хIайга а сигала а хьежаш Iохайна валIацар. Iаьмнаш ма кулсаш Iохаца, Iалама бежаш дIатIа а декхаш сатийна хила. Цхьаннена а вIаштIехьадаргдаш мотта гIулакх дар цо шиa кхай тIа. Совхоза агрономa тIехьара валлар ма шийна самолет айталлица. Селкара, кхийола моллаш техача дийнахь коартолаш. Шa метар тIа а укхаш гуллашта юкъера белаца лаьтта хьоате нах оарцагIбоехар цeнбуьлар йоархIех дIена ма йиш гучадаьнад воккха саг (хкоштхъа цу доалаш латт АртагIа) хIаман чIоагIа кхoм беш воле. Из дика оенал царга а дIакхoадаш латт.

— Цунга ладийгIача, хIаьта яо беча балхага хьежача хьанарегIа къахьега дег доагIа тха, — йоахар денпархой грунна къамача кулгалхочо Оцева Лидас. Тхона кхерча дукхагIчар нормаш дикка тIехкхоачашъю. Норма ях центнер йолча хIарана юкъера лаьрхIача бархI — вйс центнер коартолаш лохьаю укх сентябрь бетта чуйиа хла дега ца тхo ткоай 60 гектар хулача укх кхай тIара коартолаш,—аьлар АртагIа. ХIана ахкнета кхача доахк тхо.

Хаоттам Iатиъарга хьежача дикка хьеначаьм ба цун кхай тIара бар. ПланагIа йоатIеча 9 тоннаш дукхагIа коартолаш йоал хIара гектара тIара хIаьазехьа я.

— ХIаьта а цхьа гIалат даьнна аз, — йоах АртагIа. — Хьалха кхаьчача фут йила «Любимец» яхача сортах коартолаш дIайийнар оаха ах кхай тIа. «Любимец» дика хьумъаш яц, хIаьта уж хьалха кхачандаь дIайийнар. Бакъда, укх шера кхача а йоллалалехьа йIоьхало тоIаьни цу сорто дукха пайда лац. Нагахьа санна дерригача лаьттa «Волжачик» тиинашаре яхь я лаьхагIа хургбар тха хьунаьм.

АртагIа. Оасар ле баьжа хаг коартолаш яхаш. ТIехьагIа мара хаидар царна авекьевойа къайле.

— Оаха дог хиллалдар укх коартолех, — яхаш АртагIа ноиалка тIехьара бийнаш массел йола коартолаш тусаш чу хаус ха яхача болхлочо Евлоева Сонис. ГIадъяьхай из шийка хийттача тайпара мIаьдa бурмагаш ца хиннa. Планал тIех коартолаш йоллаш латтар цул гектара тIара.

Алботачева РамиIатас 14 тонна I центнери лохьаяй шиa гектара тIара план — 9 тонн йолча. ХIана кхьчарна новкъостал деш я уж. Аушева Эсета 12 тонн лохьаяй. Кашева Дугуруан 14 тоннал тIехьаьннай. Дукха ба планал дукхагIа шоай участкашкара коартолаш чуйина а чуэцаш a.

Дукха за йоацшна совхоза коартолаш мийтa хийкай тохкаш хиннача комиссе оцам бир — АртагIа кхай тIара коартолаш массарел дикагIа а я, пукухьа уж йоакка хIа а ка кхухьаш фуна лаьрхIа йетта еза, аьнна.

ХIара дена кховатсъа саг хул уж чуэцаш. Тхьаь итт саг АртагIа ше воалаву, хIаьта Наьсарерча № 27 йолча профтехучилищера а 30 йоI йоагIа хIара дийнахь новкъостал де. Шиa коартолаш хьийоахача машенаца беррига налла бе боли дулийт АртагIа, хIаьта фуна лаьрхIа уж коартолаш чкъоа ца дохадеш, дIа-хьа ца еттиш силае дIа мийта кхачийта еза болхлошта дьедам тела, тIаьхьжам лоттабe а кхоаву. Шиa гектарнихашта дика воез эшнелой, хоа царна цул дагардар, цo шоашкара дIавехар. Царна дукха тIахьожам бeзам. Бакъда, училищера баьхкача денаpxоштa хьехар де дeзаш хул коартолаш пIелагIа хьоацаргйолаш. Вокхарна хкоштхъа ...

М. ЗАНГИЕВ.

САРАТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Волга чуре хий кердача хьарсангIа саратовски хий диллара канала дода. Цун 45 километр дIоахла дола хьалхара ергIа болх бе болдехкай.

Шин шеpа за Ерргасонеш ударни комсомольски гIишло хьальеча болх беш хиннай цаIа аха эзар пятилетка къона болхлой.

Керттерча участка Большой Иргиз яхача хина сунт тохача ударни дешица хьахьегаш а «Комсомолец» яха отряд.

СУРТА ТIА: гIишло хьалъеча дикагIбола нах — плотникаш, бульдозеристаш, монтажникаш керттера гIирс хьалбеча, йоккхал уттача ерипаин водкски хий дIадолалургдолча латт. Хьалхарча пиане (юкъе) керттера диспетчер И. Бойко, бульдозеристий бригадир П. Власов, сварщик В. Заш.

Ю. НАВАТОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Агитатораи политинформатораи долча новкъостала

КПСС КЕРТТЕРА ПОЛИТИКА

ИЙСЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКЕРА СОВЕТСКИ ЭКОНОМИКЕИ ХАЛКЪА ВАХАРА ХЬАЛИ

III. КЕРТТЕРА ПРОБЛЕМА

Нагахьа санна СССР къахьегамхошта тIа-тIа дукхагIа эшаш дола материальни духовни хIамаш аиэзагIа кхоачашлелга социалистически производства дерхIар дале, из вIаштIехьдоаккхаргдола гIулакх да пиане боарамегIа вIаштIехьаьккха из производство ше хаддаках дегIаккхуларш эргайзахаш тоаяри. ХIаьта ийслагIча пятилетке дIахо хьош болча парте наькъа, халкъа вахара хьалаш ма могга тоадара, советски саг массе оагIoахара дегIаккхуларгвоаш йола торонаш шеръяра тIаберзабьча наькъа толам балга хухьал производительни низаш дегIадахкара боарамах, коммунизма материально-технически база хьалъеча дIахо прогресс хиларах тийша да. Советски Союза коммунистически парте XXIV съездо шеpа хьахьекхад, тахан производство цхьа моллагIча тайпара алсамъяьккха, боат дукхагIа доалаваь, мехкаьтта IукхагIа наькха, чаат дукхагIа гудаь, кхьйола хIамаш алсамъярха, эггара хьалха дикала хьонхамаш тоадалза а, социалистически экономика эффективность лакхъенвя а ирг ца хилар.

Из — советски экономика дIахо дегIаккхуларe юкъмоттигера проблема, коммунизма материально - технически база къяра лоархIамегIара хьал. Производства диналгахьара сагIув хьаддача лoархIаме а дукхал дIахо алсамъяхара йола торо а и Халкъа боахам дегIаахара дикала факторех ма могга дукхагIа пайда эцара — общественни къахьегама оасарле, ерригача производственни фондех, материальни, къахьегама, финансови ресурсаех пайда эцара эффективность лакхъяра тIаерваь парте экономически политика а.

КПСС XXIV съезда Директивашка оттадарa къахьегама оасарле лакхъяра чотах къамах доход 80—85 процентал, промышленни продукци 87—90 процентал, гIишлой - монтажни балхех хьахур 95 процентал хIелагIа доацаш юрта боалане дукхагIа йоакхаш йола еррига продукции машенаькъа транспорто дIа-юха ккухьача мухьий объеми алсамъяккха езаш хилар. ХIана декхар оттаду болх беш йолча предприятешка дукхагIа хьеш йола продукци болхлой дукхагIа ца а хулийташ техническо уж дикагIа кийчъяра наькъаш алсамъяха.

ХIанзарча хьалашка общественни производства эффективность лакхъер эггара хьалха кхо фактор я:

Iилма - технически революци йоаржаяра боарам;

боахамаш бIарча хьийцача дерригача общественни вахараш доалдара бокъонца Iилман ларда тIа вIаштIехьяьккха система хьаяр;

общество дегIаахара хIанзарча этапага хьежжа Iилман эшаеш общества шеррача доакъошка дIайоаржаяр.

Уж вай йийца факторош Iилманца, советски общества вахаре цун лоархIам чIоагIбаларна айхха ювзаденна я. Из процесс дегIайоалаеча доккха дакъе кхоач экономически политикага. Общества бакъахьа а лаьрхIа еррига средствашш Iилман тохкамаш чакхдахарга дIаяхийтаро духьа хьагулъяра, хоадамболлаш долча лостамашкахьа беллх тIабеззабара, Iилма дегIаахара хIанзарча боарамe дикагIа йола результат аккхара, керда открыти, экономически эффект йоккхагIа а йолаш, чакхъяккхара торо йоалл социализмa шиa тIомарах, общественни доалахьен ларда тIа латтеш еррига пачхьалкхен планага хьежжа дегIаудаш йолeм строй хиларах тарра. Цунах латт социалистически общество лоархIаме бешхало, ма могга дукхагIа пайда ийцача социализм массе оагIоръхьара дегIаухилга, дукеи шин система экономически яхье ма котъялга тIа-тIа дукхагIа сихдергдолаш йолча керттерча хьалех цаI а хинна дIаоттдаш латташ йола цун совле.

ХIана масaнена а хозш да, Iилма - технически революце замалахь къахьегама, технологе организаце средствашш предметаш, къахьегама гIулакхашта доалдаря цун маIани, йоацша аьлча — производства процесса еррига элементаш оалантара Iенз эргIаювлача замалахь вай дахилга. Вай ях: Iилма - технически революци, Iилма - технически прогресс. Белгала, Iилма дегIаахара темпаш боарамаш тIа-тIа дукхагIа. шеко йоацаш къоастаеш я вай деношка материальни производство дегIаахара темпаш боарами. Iилма гIа-тIа дукхагIча боараме, марксизма - ленинизма классикашта хьалххагIе а из бIаргагуш хиана ма хиллара, общества юкъарчан йоацаш бoла производительни низ а хинна дIаотташ латт. Цудухьа Советски мехка чIоагIа уйла тIайохийт Iилма дегIадоаладара, Iалаьмате дукха ахча дIаухийт цуна. Масала, 1966 — 1970 шерашка 45 миллиард сомал тIехдаьккад из. хIаьта из дукха совгIа - эшашагIа доацаш халкъа боахамга дIайохийтача ерригача капиталовложенеех нoрхIагIа дакъа хул. Iилман тохкамашка кхы а дукхагIа ахча дIадоххийтаргда ийслагIча пятилетке.

Укх гаргарча хана Iилма - технически прогрессо лерхI, КПСС XXIV съезда Директивашка из хьахьеккхача гайпара, цхьан оагIoрахьара, геттара керда техники технологии, автоматизаце толашагIа йола системаш хьаа, вокх оагIoрахьара — хIанзара

Лев ВОЗНЕСЕНСКИЙ,
экономически Iилмай кандидат

техника дIахо тоеся дIайоаржаеш, промышленносте, гIишлошъеча, юрта боахаме, транспорте доархIамегIарча производствени процессашта комплексни механизаци ъь яккха.

Цу ларда тIа къаастта лоархIаме да култашца деш дола халкхьалхаши квалифицированни болца къахьегами юкъера дIабаккхаро процесс сихъяр. ТIа-тIа дукхагIа из юкъера дIабаккхаро йиш хулийтаргья миллионаш нах керттерча производствакa тIаберзабе, бIарчача общественни къахьегама оасарле дикка лакхъе. дуккхача къахьегамхой вахара боарам айбе, лоархIаме социальни проблемаш къоастае, цу заьнъе бахача наха гIулакх дара сфера шеръе а цун болх тоабе а.

Iилма - технически прогресса кердагIа йола тенденци теркал а еш, КПСС XXIV съезда Директиваша ийслагIча пятилеткана хоккхий декхараш оттаьаа ерригача общественни производства индустриальни база дIахо дегIайоалаяра. Масала, 1975 шу чаккхоалаш электроэнерги 290 — 330 миллиард киловатт - сахьат дукхагIа яккха а из 1 триллиона 30 миллиардаи — 1 триллионa 70 миллиардa киловатт - сахьатага дIакховчае а; мехкаьтта 127—147 миллион тонн даккхен 480—500 миллион тоннага дIакхоачадеш; болат 26—34 миллион тонн дукхагIа даккха а 142—150 миллион тоннага кхаччалца из доалде а лаьрхIад.

Еза - йоккхача промышленноста продукци, производства керттера средствашш дукхагIа хьаяро, къастта лоархIаме йола арахецача изделейа экономически техническа характеристикаш, дикал лакхъяро чIоагIдергда советски общества производительни низаш. Шеррача социалистически воспроизводстве, беррига халкъа боахам технически чхы тIа а кийчбара. СССР оборони низа ларда лард йолаш юе еза-йоккха индустри.

Цунца цхьана, юкъарчал хоацаш еза-йоккхача индустре доакъой предприятешка а иштта бIарча хьийцача промышленносте а, нахьа санна дукхагIа хьае лаьрхIад халкъо леладу товараш. ДIахо леля а ергы, кхы тIа чIоагI а ергы халкъа вахара боарам лакхбара Iалаьмате бoккхача лоархIаме йола къамай докола юкъера потреблене фонда дакъа даккдера. промышленносте производства средствашш («А» группа) дукхагIа кьайтеи потреблене предметаш («Б» группа) дукхагIа хьадареи темпаш вIашш гаргайирза гIаерзачь тенденци. Нагахьа санна 1961 — 1965 шерашка «А» группа продукция дукхагIа хьаяра темпаш «Б» группа наяамо болча хьоккхамал. 1,52-за даккагIа хиннане, бархIагIча пятилетке уж дукха хIама ца эшаш цхьатарра нийсденнай (еррига а 4 процент мара юкъера юкъ йоацаш). цу тIа я эггара тIехьарча кхоь шера «Б» группа доакъош «А» группа доакъоел кхьметтел лакхагIча темпаегIа а ихад эегIа. ИйслагIча пятилетке халкъо леладу товараш 44—48 процент дукхагIа арахецаргда производства средствашш 41—45 процент дукхагIа хьа а еш. Цу тайпара, «Б» группа 6—7 процент дукхагIа дегIаухаргья «А» группал.

Производства средствашш хьаяри потреблене средствашш хьаяри дегIаккхуьлача цу тайпара соотношение вIаштIехьаьнинай общества Iоаль производствени потенциал, цун реальни торонаш бахьан долаш. Советски экономика низ бoлашагIа кийна ца Iеш, эшшашa оагIoрахьа лакташ экономически социальни дегIаахаре дIара къаьсттача этапа башхалонашка эшарашкен торонашкен хьежа йоккхий болчане чиювраш е ниа кхоачаш а хиннай.

Цунна дуваденна цхьаза зетлу. Советски мехка общественни производства I подразделени (производства средствеш хьаяр) II подразделенел (потреблене предметаш хьаяр) сихагIа дегIаккхувларах болие маркстско система тIера бIаьниаб аьнна. Цьабакъда, иштта хетар ца кхетар за общественни производство I-чеи II-чен подразделенешта сейчар промышленность «А» а «Б» а групплашта екъар мотт дац. Аьтча кхoачам ба, производственни гIулакхашна йоаш, дIахо пакхоадекхаш йола юрта боахаме еррига продукци I-ча подразделенега юкъейоагIаш хилар. «А»-и «Б»-ги группаштa юкъера соотношени хувца мара лац. Къаьстта сиха хьадергда чIоагIагIа хоасташ дола товараш, цхьабаьъа. эггара дукхагIа — 1,8-за хьаде айьхIад культурно-бытовой боахаме гIулакхашта лаьрхIа товараш, дIахьхача хайна лелаяь предметаш. Еза-йоккхача индустре предприятешa доккха дакъа лоацаргда нака тIа-тIа дукхагIа айдеш дола товараш — холодильникаш, барахьаш дутта машенаш, телевизораш, автомашенаш, дукха кхыдараш — рыке шортта хилийтара гIулакха юкъе. Из декхар кхоачашдара юстара кисаш кхьметтел оборони промышленность а цун продукце ерригача объемах 42 процент гражданни гIулакхашка йола.

Кхеталеш да, кердача пятилетке юрте боахама Iалаьмате чIоагIа уйла гIайохийташ хилар. КПСС XXIV съездо къoабалъяьй КПСС ЦК июльски (1970 шу) Пленуме кийчъяь, хоттбоахама производство дегIайоалаяра шера программа. Шера юкъера лаьрхIача йоаккхаш йола юртбоахама продукци 20—22 процент дукхагIа хилийта план оттаяй. Дикка тоахургъя юрта боахама материально-техническа база. Укх пятилетке цу дакъега дIадахийта лаьрхIад 129 миллиард гаргга сом. гаштa аьлча цьаьнна лаьрхIача дукха совгIа - эшашегIа доацаш дIахача шин пятилетке дахийтар миссел. Шера юкъера лаьрхIача кIеанташгIа даьккхача а 195 миллион тонн ялат, 14 миллион тонн дулх даккха, 92 миллион тонн шура а кхыйола продукташ а яха лерхI Советски Союзо. Уж доккхий декхараш толамe кхоачашдара бола тешам — экономически стимулаш хинна ца Iеш, эггара хьалха юрта боахама дIахо индустриализаци яр а.

Дага ца лохийташ Iе йиш яц иштта халкъа боахаме производства структура, отраслеви территориальни пропорцеш эргайоахаш тоае лаьрхIа хилар, халкъа боахаме технически прогресса теми хьахулийташа цун эффективность лакхъеши дола доакъош чIоагIагIа дегIаккхувларгхилар, хIара даькъера прогрессивнегIа йола производствашш сихагIа дегIаккхувларгхилар.

Дукха а укхаза проблемаш, цьабакъда, экономика сихагIа дегIаккхувларех эргайоахаш тоаяри торонаш а Iалаьмате йоккхий я. Цудухьа парте белгалдоахь, шин система экономически яхьа керттера чиаеш тахан духхьал Iилман техникан прогресса сфере гулденна хилар, экономика дакъе Iилма - технически революцел лоархIамегIа а долаш кхы тайпа лаклар текан вай да хилар.

(ДIахододар хургда).
(АПН.

ДIахододар. Долалур №№ 111, 113 йолча 16-чен 21-чен сентябре арадаьннача газеташ тIа.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагIув. 23 сентябрь, 1971 шу.

Л. И. БРЕЖНЕВИ В. БРАНДТИ ВIАШАГIКХЕТАРАХ ДОАЗОЛ ДЕХЬАРЧА КЕПАЙОАЗОНО ДУВЦАР

КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев ФРГ федеральни канцлер В. Брандти вIашагIкхетара чIогIа уйла тIахьар дерригчу мехкашкарчу общественноста. Вежарашха долчу социалистически мехкий газеташ, дерриге прогрессивни пресса чIоа-гIа раьза ю вIашагIкхетара итогашца, царех Европен дерригачу дуьнен тIен машар чIогIбара гIуллакхна юкъе лоцца доккха дакъа а лерхIаш.

«КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев ФРГ канцлер В. Брандти Крыме вIашагIкхетара результаташа Советски Союзан ФРГ-анен юкъерчу шин вастIоралын гIуллакхашта юкъе лоархIаме дика дакъа лаьцна Iеп. Цар ницкъа лоархIаме конструктивни дакъа лаьцна Европера гIуллакхаш лертIадалара, кхоинам лаьгIбара, кхерамзлени вIашн гIуллакхаш леладарен совещани гулбелга сихдара гIуллакхо юкъе а», — ихаш язду польски «Трибуна люду».

«Л. И. Брежневен В. Брандтен дакъ къамалаш Европе кхерамзлен система хьаяра йоккъа боккха лоархIам бола вехд а хинна дIайиттад», — ихаш язду «Непсабадшаг» ихача венгерски газето.

«Европе хьазулаш латтача дуьлав гIо ду кхерамзлени вIашн гIуллакхаш леладарен дешай хьакъехьара Европа юкъара совещани гулъера», — «Дагенз шоветер» ихача шведски газето.

Парижски «Юманитес» редакционни статья тIа белгалдоакхх дIадахача шера СССР-ан ФРГ-анен юкъерча Договора кулгаш яздарца белгалъа хинна ориентаци Крыме вIашагIкхетаро чIагIъяри кхы а яийсьяри.

«Нойес Дойчланд», «Берлинер цайтунг», «Дер морген», «Национал цайтунг» ихача к ГДР-а кхычча а газеташ белгалдоакхх, къасттa аьлча, ГДР-ан ФРГ-анен юкъера гIуллакхаш тахан лертIадала йиш йолаш а боккха лоархIам болаш а хилар.

Малхбузен Германе «Боннер рундшау ам зонтаг» ихача газето йоах ФРГ Советски Союзацарей Польшацарей договораш касталашка чIоагIлургхилара «йиш хулийтаргъа цу цIераш яьхача мехкашта юкъера гIуллакхаш дикача оагIоралья дерзале».

Японски кепайоазоно Крыме хиннача къамальлех машари кхерамзлени чIоагIъера гIуллакха юкъе лоаца лоархIаме дакъа дерхI. Берлина хьакъехьара йиъ оагIорахьара соглашени хинначул тIехьаьгIа юкъарчал доацаш хиннача цу къамальлаша йоккха влияни ертъя Европерча хьала, ихаш язду «Майнитс» ихача газето. «Нихон Кэйдзай» ихачо белгалдоакхх КПСС ЦК Генеральни секретари ФРГ-а канцлера вIашагIкхетаро Европе а дерригача дуьнен тIа а хьал тодара шеко йоацаш гIолергхилар. (ТАСС).

БРНОРА ЯРМАРКА ЙИСТЕЯЬННАЙ

ПРАГА, 21 сентябрь. ТАСС корр. И. Логинова хьахойт:

Социалистически Чехословаке эгтара йоккхагIча промышленни центре цаI йолча городе Брно хиннача XIII-ча Дуьнен халкъашта юкъерча машиностроительни ярмарка наIараш дIакъайлар. Цунна юкъа дакъа лоцаш 30 мохк хилар.

Ярмарка йолча хана яьча контрактий беррига мах 16-н ахк миллиард крона мах ба — из йолаш цо мел хьаьккхача хана ца хиина рекордни результат я из. Цу суммах 87 процент кхоач Советски Союзаген кхьчча социалистически мехкашкен.

Городе Дукавалы - на - Мораве Чехословаке кхоалагIа йола атомни электростанци юллалга белгалдаьккхад СССР-ан ЧССР-ан специалисташ цхьана болча низаца. Цунах йолча Генеральни контракта кулгаш яздир Брнорча ярмарке «Шкодаэкспорте». «Техноэкспорт» ихача объединени никалаша. Советски оагIоно станце проект кийчъерга, цун ядерни комплекса технологически оборудовани лургьа, ЧССР предприятешка оборудовани хьае йиш хургйолаш технически документаци дIалургда.

Ярмарке болх беш хиннача тIеххьарча дийнахь цига баьхкар КПЧ ЦК Генеральни секретарь Г. Гусак, ЧССР правительства Председатель Л. Штроугал. Хьаьший хьежар ЧССР, Советски Союза, кхьчча социалистически мехкий экспозицешка.

ФИДЕЛЬ КАСТРОС ДАЬ КЪАМАЬЛ

ГАВАНА, 21 сентябрь. (ТАСС). Шекара промышленность тIехьа тIайоагIача хана къаман экономика корттера дакъа долаш хургья, аьлар Куба Коммунистически парте Хьалхарча секретара, Революционни правительства премьер - министра Фидель Кастрос, цо хадаш дош оалаш къамаьл дар халкъа боахъме цу дакъа специалистий профессиональни, политически, культурни боарам лакхбара дешаш дувцаш шекаре тростник хьалклеерий хьалхарча къаман совещане. Фидель Кастрос къахьегамхой тIахьайхар шоай знанеш [illegible] дIагIа хьуцкъа тайпаш майрра юкъедоалдара. Оргтоа дIаха аьлар тростника чуэдара балхашта дIахо механизаци е еза, шекара тростник чуъера керда прогрессивни методаш юкъейоалла еза.

Фидель Кастрос белгалдаьккхар тростник чуэдара [illegible] советски инженераши техникаши даь новкъостал боахкаш лоархIаме хилар.

Ше къамаьл [illegible] премьер-министра [illegible] промышленноста болх [illegible] материальни ресурсаш [illegible] мах кхобара.

Негритянски къовсамхочоа премия ялар

НЬЮ - ЙОРК, 21 сентябрь. (ТАСС). Джордж Джексона «Набахтара кисьмош» ихача книжкана хьожаь искусствай Негритянски академе хIара шера лоархIаме йола премия дIалуш торжественни церемони хилар Нью-Йорке. Премия дIаелар бутт хьалха Сан-Кузнтин ихача калифорнийски набахте оакхарий хьисапе вийнача «соледадски веший» цхьана.

«Набахтара кисьмош» ихар американски негрий трагически хьалах, цара бола ницкъ, репрессеш, Америки набахтеншка долча оакхарий хьисаперча гIуллакхех дешаш дувцар [illegible]

«Джордж Джексона хетарца» статья тIа «Нью-Йорк таймс» ихача газето белгалдоакхх американски юкъарлонна «соледадски вежарий» хIан тайпа кхерам лерхIар цох ихаш. Цудухьа ишттa къиза вийра цар из, цунца кхы цхьаькха политически хулам а деш.

ЛОАЦЦА

ЛОНДОН. Укхаза хьайийнай гIаьле увзаро наьха укхIенон. Из беча Iоткъамах долча деша хьакъехьара дуьнен халкъашта юкъера конференци. Цунна юкъе дакъа лоцаш 25 мехкара веиз 350 викъ ва. Ишттa йола эгтара хьалхара конференци хилар 4 шу хьалха Нью-Йорке.

Лондонски конференце де лерхIар да гIаьле увзарца лоаттабеча хьовсама хьакъехьара информаци вIаши йовзийтари гIаьле увзарах сага беш бола зене Iоткъам лаьгIбергбола методаш а средстваш а хьаяра.

ПАРИЖ. Анджела Дэвис мукъаялийтар хьадехд ехa США Парижерча посольстве хилар Политбюро член Раймонд Гюйо керте латта Французски компарте делегаци. Посольства никалга дIаделар американски коммунистка сихха мукъаялийтарах дола хьадехар хьаллоацаш французлша кулгаш яздаь эзар почтови открытка.

ХЬАЖА ДЕНОШ

Сунженски района халкъа образовани отдела, юртий исполкомаша боккха болх баьбар района ерригa а школаш хердача дешара шера лертIа кийчъяра, школе деша ха йола дерригa бераш дешара юкъеоазара закон кхочашдара, хьалхарча деношка замитеш тIехьяйка дIайолаяра. ХIара юрта исполкомий заседанешка дийнадар школаш лерттIа кийчъяра, дешархой учебникашца Iалашбара, кхийола дешаш. Из бихьан долаш вIаштIехьдаьлар районера кхоь школа капитально тоае, е езача ерригача школашта ремонт а яь уж доагорча Iалашъе, хьехархошта лаьрхIа ерригъ квартираш тIехдика тоае. Из беррига болх лерттIа чакхбаьккхара дакъа новкъостал дир ишттa шефство лелаеча предприятеша, берий дайъ-ноаной общественноста. Цул совгIа дешархоша шоаш а дакъа лаьцна ламар цу балха юкъе. ХIаьта цхьанцайолча школашка дешархоша шоаш тоайир школьни здани а, школьни инвентарь а. Ишттa, Карабулакерча №№ 1, 2 йолча, № 1 йолча Орджоникидзевски, № 2 йолча Ассински, Нестеровски юкъерча школаштеш, хIаьта цу школай инвентараш ремонт йир дешархой низаца.

Бакъда цох доалаш дацар гIуллакх. Школаш дешара шера кийча лархIа йиш яцар школьни инвентарь, гойтара пособеш Iалашъяь ца хилча. Цудухьа из гIулакх кхоачашдеча а доккха новкъостал дир школашта. Ишттa, «Красная Армия», «Победа» колхозаша, «Сунжанефть» НГДУ шо-шоаш шефство лелаеча школашта гIо дир мел эшаш дар Iалашде. Цул совгIа централизовани фондай чотал школаш Iалашйир 8,3 эзар совгIа сома мехьа йолча оборудованеца. ХIаьта колхозаша, совхозаша, промышлени предприятеша новкъостал дар бахьан долаш производстве хьахьегаш болча дайъ-ноаной берашта лаьрхIа вIаштIехьаьхай дIаьхдаьча ден группаш. Цу группашка дешаш 1120 бер да.

Халкъа образовани органашта, школашта хьалхашка латтача декхарех цаI ва деша дахa ха йола дерригa бераш дешара юкъеозар а. Цу гIулакха а цхьай хьинахьа оарцагIбаьннабар дукхагIа йолча школай хьехархой. Августе чакхдаьккхар берашта учет елга. Цу гIулакхо торо хилийтар дIадахача шера дешара юкъеоазаза хиина бераш белгалдаха, дешара шера юкъе школашкара дIлиха бераш гулдаха. Учет хилахьа яро торо хилийтар ишттa, материально халача хьалаш тIа болча дайъ-ноаной берашта эшаш дола гIо де а. Района школашта цу гIулакха хьожадаьдар итт эзар сом ахча.

Цу дерригача гIулакхаша торо хилийтар дукхагIа йолча школашка дешара шу дика дIадоладе. Хьалхарча деношка дена оттаьдар урокай расписанеш, вIаштIехьаьйтар дежархой а хьехархой а дежурство, арадаха доладир общешкольни а предметий а педсоветаш.

Къасттa дика дIадолалаьйтар дешара херда шу № 2 йолча Ассински юкъерча школе (директор А. Т. Костоев), № 1 йолча Карабулакски юкъерча школе (директор М. С. Фролов). Цу школашка вIашагIъехкача классашкара дешархой а нормагa хьежжа ба, занятеш шин сменагIа чакхйоах.

Але деза, дика оттадаьд кабинетни система вIаштIехьйоаккхалта а. Района школашка 58 дешара кабинет я. Уж эшаш мел долчуца Iалашъяь я: йолаш я киноаппараташ, магнитофонаш, проигрывателаш, фильмоскопаш, радиоузлаш, н. кх. дI.

Района дукхагIа йолча школашка дика оттадаьд школашта хьехархой кадрашца комплектаци елга я. Цу гIулакха боккха аьттув хиинаб лаккхера юкъерен образовани йолаш вола 47 хьехархо районе варан. Уж беррига а Iалашбаьб квартирашца.

Цу дерригача дикача гIулакхаша торо хулийтаргъя, аьнна хет сона, дIадахача дешара шерарчул а дикагIа дешархой дешарах кхетабара. ХIаьта дIадахача шера дешарах бераш кхетара процент 94,0 яр.

Б. ЛЬЯНОВ,
Нохч - ГIалгIай просвещени Министерства инспектор.

Художественни лотерея

ХIана СССР культура Министерстваси художникий Союзои еш йола йиълагIа Ерригесоюзни художественни лотерея хьалха кийнарел дукхали а дикала а ергаш я. Укх шерарча лотерейна юкъе кхадж боагIаш 417000 билет хургда, эгтара хьалхарча лотерее кийчачул 10-эза дукхагIа хул из.

Лотерея керттера фонд — из советски мастерий изобразительни искусства оригинальни произведенеш я, 50 сомагара 100 сомата кхачалца мах а болаш. Царел совгIа укхаза а декоративни - прикладной искусства произведенеш халкъа мастерий изделеш — Прибалтике наха шоаш кара хьадаь кIувсаш, Юкъерча Азера хьаттa керамика, Дагестана чеканка, Палехе Федоскинен миниатюраш йола шкатулкаш. Ленинградски кигале серванзаш, янтарахи дотохи яь ювелирни изделеш, хрусталь, фаянс, кхы дукхахьараш.

Лотерейна билетиннабел книжкаш дезараш а, «Советски художник» ихача издательстваги зикая даьд репродукце уникальни книжкаши альбомаши кийчлe яьнна. Царна юкъе и дуьнен искусства шедевраш, эрсий шерача живописа шедевраш, кхьираш.

Изобразительни искусства произведенел совгIа кхаджах йоагIаргья цхьан цIенна лаьрхIа, 1000 сом мах бола рижски производства мебело выставочни образецаш лаьрххIа шоашча казахи Туркмене мастерий кIувсаш а долаш, экскурсионно - туристически путевкаш. Советски Союзе, хIаьта ишттa Польша, Болгаре, Венгре культуран искуствай эгтара йоккхагIйолча художественни музейшкен памятникашкa хьажа а йиш хургйолаш.

50 кепаг доаккхача билета кхадж беча хоаяргда цIа, доазийтаргда шай мехка а доазол дехьа а аламий культуран карагIдаьни дика мел дар.

ИпьлагIа лотерея чаккхьаргья «Художникаш — халкъан» яхача девизагIа.

Изобразительни искусства оригинальни произведенеш, экскурсионни путевкаш, халкъа мастерий изделеш, декоративни кийчъяь мебела комплекташ, кIувсаш, мыдараш хьаэкхухьийтаргда СССР художественни лотерея дирекцира.

Тираж хул 1971 шера ноябре бетта.

Н. КРЫЛСКИЙ,
РСФСР художественни фонд да Нохч-ГIалгIай отделени директор.

Болх а бу, са а лоI

Грозненски района № 3 йолча сомиц баьцадаарийн совхозе хIана сихъаь чуэдаш латт помидораш. Из болх беча совхоза новкъостал де бахаб № 26 йолча профессионально - технически училищера дешархой. Училищера 200 гареса саг хул помидораш чуэцана кхаь тIа хIара денна. Шоашта юкъе кхь а йоаржаль къахьег училища группаша.

Хьалхарча дийнахь ден эгара дикагIа къахьесарца а, балха задонеш шоаза еасгта кхоачашъярца а белгалбаьлар хIамаш тевзарий воазал Iомаеш болча 21 группа дешархой.

Новкъостала баьккаш лагерхошта эшаш мел дар Iалашдаьд совхоза кулгалхоша. Дийнахь кхоаза бIелха храча хрейт, уж бахаргболаш кийчйир аьхки пионерски лагерь хинна помещенеш. ХIаьта болх сеца латтаргбоацаш Iалашдаьд эшашча боарамагIа тускараш, ведараш. Хьалька помидораш элашка а ца сихаш йоагIача бесса чуэохк хьаькаш чу. Цу гIулакхо торо хулийг помидораш йоха ца еш тикашка кхочийта, отходаш йоацаш царех пайда эца.

ХIара дийнахь дешархоша хьаяхача помидорех етта бIаьш машинаш йолх Грозне.

Совхоза кулгалхоша дика вIаштIехьдаьккхад къонача балхлой балхацара моральни а материальни а безам совбаккхар.

Балха тIа толам боахача группа сийна ЦIе байракх айю совхозе, хIаьта хIара кIирагIа балха Iама йисте хул уж балхагIа за вIашттa 60 сом ахчан премеш еннай № 21 йолча группа дешархошта.

Дика къахьесарца цхьана хоаналаIа а вIаштIехьдоил дешархой. Лагера базка боацаш болча Iама йисте хул уж балхагIа мукъа йолча хана.

Цар лекх пандар, ду хьалхарем.

Г. ХАМЗАТОВ.

СУРТА ТIА: № 21 йолча группера мехкарий шоай воспитательница Iама йисте салоIаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

Укх шера гуралъ 100 шу дуцIи хеза вола гуржий композитор а музыкальни деятель а хиина Захарий Петровиче Палиашвили вахь.

Цу юбилейна дика кийча ер а З. Палиашвили Тбилисски ЦIен- музее коллектив, цигарча экспонатий тIахьяйтар керда экспонатеш.

СУРТА ТIА: музея экспонатий хьажаш ба туберхха нах.

Г. КИНВАДЗЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

«СССР ТУРИСТАШ»

Грозный — Теберда — Домбай — Сухуми — Тбилиси — Грозный ихача маршрутагIа походаш елга традици а хиина дIаэттар № 52 йолча школа дешархошта юкъе. Вакъда атте дац цу походашка дакъа лаца бокъо яккха. Классашта юкъе къаржача социалистически яхье котало яккха еза — дика дешарца, тимуровски гIуллакхаш дика кхоачашдарца. Укх шера из бокъо яьккхай шоалагIча классе дешархоша. Цу класса кулгалхо я Комаровская Вера Яковлевна. Ахкарча каникулашка лесничества дIааогIа тIаьо эзарга кIай цар, оасар даьд итт гектара тIа дIааогIача саженцашта. Цул совгIа шефски новкъостал даьд цар боккхий нах кхоибача ЦIенна.

Дукха ха йоацаш бераш цIадаьхкад цу сакъердамеча походе а хиина. Походе дакъа лоацаш хиннача дешархошта дешаьд «СССР турист» яха удостоверенеш ца чокаш.

В. АЛАЕВ.

СПОРТ РСФСР ЧЕМПИОНАТЕ...

19 сентябре Грозне чакхъьйлар айгача атлетикагIа йола профсоюзно - комсомольски кросса финал. Кросс чакхъьйккхар ДСО, района, общеобразовательни школай командаша дешара-спортивни бола дIахо тоабара, 3 октябре хургйола Российски яхьашка дакъа лацара дикагIа бола спортсменаш херже командa вIашагIйоллара.

Кхаь группагIа хилар командий яхьаш. Хьалхара группе де ДСО чуйоагIача ерригача клубий командаш, шоалагIча группе городской районий, кхоалагIча юртахошарча районий командаш.

Мехкарашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар № 55 йолча школа дешархочо Л. Кисловас. Цо 600 метр 1 минутах 27,5 секундах едар из. 1000 метр байдача кургйоалла юкъе хьалха вера Гудермессерча спортсмен А. Сипцай (3 минутах 56,4 секундах). Городерча районий командашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар Октябрьски района спортсменаша. ДСО группаш юкъе — «Спартаке» спортсменаша.

Хьа эзар метр байдача кургйоалла юкъе хьалха вера А. Жамаш (9 минутах 52,6 секундах). ХIаьта 1000 метр байдача [illegible] юкъе В. Шетинина (3 минутах 12,1 секундах). Уж шишъе а «Спартакера» ба.

Хьалхара кхо моттиг яьккхача командашта дипломаш делар, хIаьта хьалхара моттиг яьккхача командашна — переходни кубок.

• • •

ВIашттa шин дийнахь ихробатикагIа йола яхьаш хилар Грозне. Цу яхьашка дакъа лоацаш бар «Буревестник», «Трудовые резервы» обществай спортсменаш. Бетута тIа кхувсалучa хьалхара кхо моттиг яьккхар мастерилла кандидата В. Шулинина, Грозненски химкомбината слесара В. Иванова, № 30 йолча школа дешархочо А. Шулякина. Кхоккхе а «Трудовые резервы» общества спортсмен ва.

Мехкарашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар № 22 йолча школера С. Антроповас, шоалагIа кхоалагIех — медицински институт студенташа Е. Шероховес, М. Дьяченкос.

Наьхьен тIа кхувсалучa хьалхара моттиг яьккхар (кагирхошта юкъе) М. Остроуховa, шоалагIа моттиг — А. Рассолина. Мехкарашта юкъе хьалхара моттигаш Н. Заглубоцкаяс (СССР спорта мастер) Н. Ширяевас яьккхар.

Парни упражнене еча чемпионий цIерш яхар В. Гончаренкос, С. Абубакарова («Трудовые резервы»).

Хьаша чакхъьлча вIашагIъеллер республика херже команда. 23 сентябре РСФСР чемпионате дакъа лоацарга во.

М. МЕСТОЕВ.

ХАОТТАМ

Тахан хувцалуш мерлаш а болаш, йолчаш а йоацаш, гIайла мух а хьакхаш, фагара температура республике гIолла 21—26 Грозне 23—25 градус йоахал а йолаш ха отта мег. ДIахорча шин дена шиа буса дукхагIча даьхъе юкъ-юкъе кхоалленаш а йолаш, цхьанцайолча моттигашка дохк а оттац, хувцалуш лостам болаш, цхьаза гIайло, цхьаза гIамхьача бIаргехьерIа мух а хьакхаш фагара температура буьсане 10—16 градуси дийнахь 19—24 градуси йоахал а йолаш ха отта мег.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ХЬАЖА, ЛАДУВГIА

23 сентябре
ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — Передачай программа. 18.05 — Телевизиони кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 18.20 — Миллионий ленински университет. Вай керттера политика. 19.00 — Кегирхошта йола передача (нохчий меттала). 19.20 — Документальни фильм. 19.35 — Дуьнен халкъашта юкъера обозрени. 19.50 — «Альбатроса тIеххьара рейс» яха телевизиони дукха серийни художественни фильма премьера (кхоалагIа сери). 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.35 — «ОагIонах оагIув тена» яха художественни фильм.

РАДИО

6.30 — Пятилетка къахьегама гуйре. (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 Хаоттами музыкальни антракти. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.25 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «КПСС XXIV съезда сонашаш кхоачашде» яха корреспонденци (нохчий меттала). 8.40 — Чайковский. Концерт (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 9.15 — «Ленински илман яхетам а кулгаш а чIоагIлуа» яха передача (эрсий меттала). 9.30 — «Шоана, къалнаке» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 10.00 — Москва. 16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.15 — «Партийни организацешчара отчеташ чоржамаш» яха беседа (гIалгIай меттала). 16.30 — «Воллой [illegible]» яха радиогазета (нохчий меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 18.40 — Москва.

24 сентябре
ТЕЛЕВИДЕНИ

18.55 — Веранта. «Ше кий» Лермонтовски дIаерагIа театра спектакль. 18.55 — Дешархошта фильм. 18.25 — Керда сег хьалкхевар коммунизм хьелъяра керттерча дешарех цаI ха (нохчий меттала). 18.40 — Телевизиони кердадараш (гIалгIай, эрсий меттала). 19.05 — Хоамаш, реклама. 19.10 — Киножурнал. 19.20 — Хьайбешта Iая доаккъарий кхачоэ. 19.30 — «США: кхерам латтехьара». Хьалхара передача. Автор Зорин. (ЦТ). 20.00 — «Музыкальни программа. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Зуламхочо дараш ютт» яха художественни фильм. 22.00 — Киножурнал. 23.10 «Мим Марсель Марсо». Телевизиони фильм.

РАДИО

6.30 — «Юрта Iуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттами музыкальни антракти. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.30 «Ленинская смена» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «Депутаташ» яха передача (гIалгIай меттала). 8.40 — «Документашна гучадохк» яха передача (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 9.15 — Илланца доттагIий дохчарна дола концерт (нохчий меттала). 10.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — Юрта бахама хьалха латтараш. шоана дола концерт (гIалгIай меттала). 16.30 — «Прогресс опыта» яха радиожурнал (эрсий меттала). 16.30 — Советски района радио общественни редакце къамаьл ду (нохчий меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 18.40 — Москва.

ХЬАН ХЬАШТАШ ДА ВАШИНГТОНО ЛОРАДЕРАШ?

КIайча цIено сихъаь чакхъьяча финансови маневраш, гуш хиларра, готтa лостам болаш я. Цар лерхIар — Индокитае лоаттабеча тIемон тера хьаларга дIаухийтача боарам боацаш дукхача ахчанех экономике оттабьча кагара хьалашка йоккхача бизнеса пайдай лакха боарам хьаллоаттабар. Правительства эгтара хьалха йоаккхо ю тIема - промышлений корпорацей.

Цу тайпара озабезам цхьаннена а кхайле йолаш бац. Мехка дукхагIа влияни йолаш тIема-промышленни монополей я. Хулаш зе ца хиларох, кхача доакъоша 20,1 процент мара пайда ца баьча, цу монополей пайда боарам 1969 шера 56,1 процентага дIакхоча Iалаьмате лакха хиларой экономикана юкъеуза эгтара йоккхагIа бола бизнесменаш. Айхха царца ювзаенна я пачхахьалкхен аппарат, конгресс, тIема ведомства. Искусственно цаI мара доацa кризис ца хула производства дакъа долча тIема промышленноста тешаме дика хьабе бола хиларо Iалашду профсоюзий реакционни кулгалхоша из хьаллоацдаша. Цунца айхха ювзаенна я цхьайола технически интеллигенци а. тIема заказаш кхоачашдеча балхаш деш бола Iнамахой а.

Из дерригa цхьана вIашагIтехача хьахул боарам боацаш йоккха США тIема - промышлени комплекс. Комплексо дIачулацай халкъа боахама йоккхий секторий. Практически цунца ювзаенна я американски промышленноста ерригa гиганташ, кIаьта ишттa поставщикаш йолаш тIема производстве дакъа лоаца 100 эзар гарга юкъерен кагий предприятеш. Iалаьмате йоккхий капиталаш я комплексо кхестасраш. Мехка бюджетах ах гарга (229,2 миллиард долларех 100 миллиард доллар) тIема гIулакхашка дIаухийт. Цул совгIа, «Америка урзарепаш» яхача шай книжка тIа малхбузенгермански журналиста Рольф Винтера язденох, «Герза промышленность мехка эгтара дукхагIа бола телар я, болх берех кIаре йисларгIа вар тIема герз кийчдарца ювзаенна ва».

Кхетадеш да, тIема - промышленни комплекса цу тайпарча гIулакхаша мехка экономике керттера лоархIам пулга болга хьахьоккхаш хилар. ХIаьта, США экономика цамогаш хиларах, цунна хронически лазар кхетара керттерча бахьанех цаI дукхьал пулак доала. Дукхьал цхьа тIема экономика чIогагIа дегIаяра бехнебараш кхыметтел дага а бац моаж бегабеш йола кризис хьовяь керттера бахьан дIадакхха. Унеча организмача доллари никъесцешка «дарба де» гIерт бахача наха саготтагIа эшача хIамашта — упакцIено лораяра, образованена, кхьдарашта дIахецаш дола ахча кхы а дукхагIа тIерадаккхарца. ХIаьта цу тайпарча гIулакхаша де новкъостал дац увахочун «температура кхы а лаккхагIа йелта» мара.

Пентагона тахана бюджет эIамига ца хиарал совгIа, кхы тIа а йоккхагIа хул. Цул совгIа Индокитаера американски тIема наха кIезигбарах хьахулаш йолча «экономе» дIадодар кIезигдаш, хIана аьлча из Пентагона мукъагIа дусаш а гера Iовдарга дIаухийташ а да.

Президента хьахкайкадаь «кхьахаш цхьан метте лоаттадар» тIема монополешца йIаьххача хана а сделкаш чулоацаш дац. Цул совгIа, лаьрхIачул тIех хIамилг кхоачаргья царга шоай продукци. Масала, танкай маьхаш тIом чакхбаьнначул тIехьагIарча хара 10—12 -эзa лакхденнад. Дукха совгIа - эшашагIа доацаш изаморг ала мегаргдолаш да самолетех а, герза кхьчча тайпаех а.

Боарамаш лакхлу США доазол дехьарча клиенташтен «цхьоагIонкхоштен» деча тIема «новкъостала» а. Царна дIахийца ахча а ишттa бухсоацеча кхьачача тIема монополей сейфашка чудоаш да. Укх финансови шера цу новкъостала лаьрхIа конгрессагара 5,2 миллиард доллар дийхад Пентагоно.

Алхха Европе американски герзашцара низаш лоаттадарах шера 14 миллиард доллар дIалоада, хIаьта хьагучох КIай цIа дIахо Малхбузен Европера американски тIема гIулакхаш тIарча наьха контингент кIезигъе дага ца хиларах из ахча а, хетаргахьа, дукхагIа хургда.

ТIема комплексана тIера чIама даргдаш «алапа лаха ца долийташ лоаттадарах» а. Кхьча беса, правительства решени тIайнцай чекарe гIулакх де дикагIа дог оттийтар дукха тIема гIулакхаш тIерча наьха алепеш дикка лакхдельна.

Цу тайпара, КIайча цIено сагота финансови гIулакхаш чакхдакхарах «тамаш» йолаш дола хIама хург ма дий аьнна хета хьештадац. чIана аьлча керттерчунга — тIема гIулачхашка — дIадохар кIезиг ца даларал совгIа, кхы тIа а дукхагIа хул. Цунга хьежжа дукхагIа хул, кхы мел цар дIадаьлча. Iалдалаша цхьайола налогаш кIезигъяьча тIема монополей пайдаш а. ТIема - промышленни комплексана зе хилац. Финансови ухакцIенон беррига мукъ американски къахьегамхошта а, хIаьта ишттa США тIема-промышленни чархаш дIабийкка латтача цар партнерашта а кач бода.

Святослав КОЗЛОВ,
АПН тIема обозреватель.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина тачка 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-80; редактора зам. — 2-38-11; болхаза секретаро — 3-34-30; партийни дахара, культуран, промышленноста отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-80; кисьмай отделе бухгалтерия — 2-00-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революции проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-80; зам. редактора — 2-38-11; ответственного секретаря — 3-34-30; отделов партийной жизни, культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-80; отдела писем и бухгалтерии — 2-00-71.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05807. Заказ № 8009.